

Buk fɔ Daniel

Introdyushɔn

Di tradishɔnal we fɔ si am na dat Daniel in sef rayt di Buk fɔ Daniel, ɔ ɔdasay na in dikteshɔn, insay di fayv sentiwoɔd bifo Krays Dis na chalenj bay di mɔdan kritik dem, bɔt, we nɔ biliv pan prediktiv prɔfesi, fɔ bɔku pan di sekɔn pat pan di buk en wan pat pan di fɔs pat na den kayn tin den de. So, den se den rayt am sɔmtɛm insay di fɔs haf pan di sekɔn sentiwoɔd bifo Krays bay sɔm ɔda pɔsin we den nɔ no we i rayt am to wan pɔsin we den kol Daniel en bɔku pan di tin den we den bin ripresent as prediktiv na bin istri ɔlredi-- bɔt den nɔ bin de ɛkspekt se i go bi bɔku bɔku wan rid kwik kwik wan fɔ mek den chalenj am as predikshɔn. Bay di sem we, den de aks kwestyɔn bɔt di kredibiliti fɔ eni ples usay prɔblem kin de fɔ sɔpɔt am wit di sekyula istri we den sabi, en den kin tɔk se den na jɔs lay lay stori. Bɔt fɔ tru, den kin tray bak fɔ mek bɔku pan di ɔda pat den na di Baybul nɔ get wan rɛspekt fɔ den kayn tin den de.

Di pɔsin we rayt den not ya biliv se di tradishɔnal we aw pipul den de si tin dɔn pruv se i pɔsibul pas di wan we di wan den we nɔ biliv, en i gri se na so i bi. Bɔt di wan den we de kɔndɛm wi de du savis, bikɔs den de fos wi fɔ chek di rizin den we mek wi get fet pas fɔ jɔs gri wit am, en fɔ no eni prɔblem eria we kin de. Den tin ya kin get fɔ du mɔ wit di gap den we de na di infɔmeshɔn (di kwaliti fɔ di sekyula en bak di baybul istri we de fa bak), we di pɔsin we biliv ɔ di pɔsin we nɔ biliv nɔ de na di pozishɔn fɔ gi am yet. Bɔt bak en bak, pipul den we nɔ biliv di Baybul dɔn de atak den lek fɔ mek di tradishɔnal we aw pipul den we biliv nɔ de si tin, na fɔ mek den kam fɔ no leta fɔ mek den no se na tru. Sɔm pan dis dɔn bi tru we i kam pan Daniel in Buk in sef. Taym so faw don bi rili in favour. En Daniel in sef na in wi Masta atest am se na in rayt am en na prɔfet (Matyu 24: 15) So wi nɔ nid fɔ shem fɔ aksept am se na di fɔs tɛm, en as tru tru istri en prɔfesi we de tɔk bɔt wetin go apin, ileksef wi ebul fɔ ful-ɔp ɔ wi nɔ ebul fɔ ful-ɔp insay ɔl di gap den na di fɔs wan ɔ ɔndastand ɔl di sekɔn wan. Bɔt, fɔ di mɔs pat, wi go notis sɔm patikyula prɔblem eria den we wi go notis pan sɔma autlayn fɔ di buk sef pas fɔ notis am ya.

Di buk get 12 chapta den, di fɔs wan na introdukshɔn to di wan ol dɔkyument. Di fɔs siks chapta den na bɔt istri tin den we get fɔ du wit Daniel en tri padi den we den bin ker go na Babilɔn slev frɔm Juda, en den rayt den insay di tɔd pɔsin. Di las siks chapta den, we den rayt bɔku pan di fɔs pɔsin, rayt difren drim den bɔt Daniel (en sɔntende den kin ɛksplen den) we get fɔ du wit (1) difren neshɔn den en empaya den we afekt di istri fɔ Izrel, en semweso (2) bɔt wan kɔndɔm we Gɔd fɔ mek dat go tinap sote go, bɔt di ɔda wan den go dɔnawe wit am. Di fɔs siks impɔtant fɔ mek pipul den ɔndastand di las siks. Bɔt fɔ sɔm rizin, we den nɔ ɛksplen insay di tɛst, we nɔ get natin fɔ du wit eni strɔkchɔral difrens, en we den nɔ gi eni ɛksplen we go satisfy am atɔl, den rayt Chapta 2: 4b to Chapta 7 insay Arameik (ɔ, Sirian ɔ Kaldi), di langwej na di land we den bin kapchɔ, en di ɔda wan den na lbru, we na den yon langwej. Di Buk fɔ Era, we den rayt to pipul den we den bin ker go bak na Judia, na so den rayt am semweso -- Chapta 4: 8 to 6: 18 en 7: 12-26, insay Arameik.) Bɔt Adam Klak bin tɔk bɔt Daniel fayn fayn wan se: 'As di Kaldian den bin rili bisin bɔt di istri en di prɔfesi den frɔm chap. ii. 4 to di end pan chap. vii., den rayt di wan ol tin insay Kaldi; bɔt as di prɔfesi den we stil de tɔk bɔt di tɛm den we bin dɔn pas di Chaldean kɔndɔm, en we rili get fɔ du wit di Chɔch en Gɔd in pipul den jɔs lek ɔltin, den rayt den insay di lbru langwej, dis na di langwej we Gɔd bin pik fɔ sho ɔl in advays den we i bin gi ɔnda di Ol Testament we get fɔ du wit di Nyu Testament.'

We i kam pan di rizin fɔ di Buk we Daniel rayt, i tan lek se ɛlikot in Kɔment bɔt di ɔl Baybul rili fayn fɔ tɔk sɔm pat pan dis: 'Fɔs, i impɔtant fɔ kɔmplit di kontinyu we di rivyu de kontinyu. Di tɛm we den bin ker den go na ɔda kɔntri di Izrelayt bin get di Lɔ, di Prɔfet den, en di Oli Buk den bifo am so fa as den bin dɔn tek den insay di kanɔn. Den tin ya bin du fɔ tich am wetin Gɔd want, di sho se i go kam bak frɔm we den bin dɔn ker am go na ɔda kɔntri, en di Mesaya fɔ kam bak. Bɔt, lek aw wi bin dɔn tɔk ɔp [bɔt nɔ de insay dis kot], den go dɔn tink se di Mesaya in tɛm fɔ apin jɔs afta den dɔn kam bak frɔm di say we den bin de ker am go na ɔda kɔntri. Di buk we Daniel rayt bin

kərəkt dis we aw pipul den bin de tink en redi Izrel fə di tēm we den go put an pan bitwin di tēm we den go dən fə ker di pipul den we den kapcho dən en di tēm we di Mesaya go kam. Den glori de den de nō go ebul fə kam te wan tēm dən pas we dak fa fawe pas eni wan we den nō no yet. Infakt, jəs lek aw di tin den we Ayzaya en Jerimaya rayt bin mek di Izrelayt den tink se den go ker den go as slev, na so di wan den we Daniel bin rayt bin mek i luk fə sōm tēm we den go mek i sōfa afta i dən kam bak frōm Əpləya; bət di sem tēm den bin kərej am wit di sho se di tēm we den go mek i sōfa nō go pas di sōri-at we Gōd go sōri fə in savant den go ebul fə bia.' En afta we i tək bət tu ɔda rizin den, i sōmariz wit wan sentens, lek dis: 'So wi kin se di tin we di Buk fə Daniel tək bət na (1) fə gi wan mis link insay di chen fə kontinyu fə rivyu [as we wi tək bət na di kot we wi dən tək bət]; (2) fə sōpət Izrel bitwin di dawt en fred we di Exail bin mek; (3) fə sho to wan neshōn we biliv bōku gōd den [di Babilonian den] di pawa we go de sote go fə di Wan tru Gōd' -- na dat mek, i de sho 'mishōnari abit,' lek aw Əlikot bin dən tək am bifo tēm.

To sōm mak, Daniel na bin to di Ol Testament wetin Reveleshōn bi to di Nyu Testament. Infakt, sōm pan di tin den we de sho di las wan, kōmōt frōm di fōs wan. Dən bak, pan ɔl we di big pat pan Reveleshōn na apōkalips, wan pat pan Daniel de bak. Infakt, i tan lek se i dən set di tōyn fə wan rash ɔf apōkalips den we nō get inspekshōn insay trōbul tēm frōm di sekōn sentiwoɔd BC to di sekōn sentiwoɔd AD

Na wan chapta-by-chapta sōmari ɔ ɔvaviu nōmō den go gi naw, pas nōmō as eksplənayshōn not den kin i tan lek se i nid fə mek i kliā, ɔ fə ɔndastand am fayn, ɔ fə mek den tək mō bət am.

Chapta 1

NEBUCHADNEZAR

Chapta 1: Insay di tōd ia we Jəoyakim kiŋ na Juda bin de rul (607 bifo Krays), Nebukaneza kiŋ na Babilōn kam na Jeruselem en kam rawnd am. Sōm pan di pipul den we den bin kapcho (606 bifo Krays) na Daniel en tri kōmpin den fə 'di sid kiŋ en di bigman den,' we den bin gi speshal trenin fə sav na Nebukaneza in kōt en gōvment, en den bin get bōku fav frōm di kiŋ pan ɔl we den bin get indipendens en den bin de biēn Gōd. Daniel kontinyu fə 'ivin te to di fōs ia we kiŋ Sayrōs bin de rul' (536 bifo Krays, afta di Babilōn kiŋdōm bin dən fōdōm pan di Midia en Pashia den insay 538 bifo Krays). Infakt, den ivin tək bət wan vishōn we Daniel bin get insay 'di tōd ia we Sayrōs bin bi kiŋ na Pashia' (10: 1), we min se i bin stil de alayv insay 534 ɔ 533 bifo Krays bət i nō min se i bin stil a pat pan di gōvment da tēm de. I bin dən kontinyu fə rul te to di tēm we di kiŋ den na Babilōn we nem Nebukaneza (605-562 bifo Krays), Ivil-Merodak (562-560 bifo Krays), Negriglisa (560-? bifo Krays), Nabonidōs (55-538 bifo Krays), en Belshaza (we na Nabonidus en kōrjent, we den kil insay 538 bifo Krays); dən te to di tēm we Dayrōs we na di Midya bin de rul (538-536 bifo Krays) en te to di tēm we Sayrōs di Pashian bin de rul Babilōn (536-530 bifo Krays) -- pas 70 ia. (Fə di las wan, luk 5:31; 6:28.)

Nebukaneza na bin Nabopolasa in pikin, di fōs kiŋ na di Chaldean Dynasty (625-605 BC), en i bin wok as lida fə in papa in ami insay di las ia den we di las wan in layf. I bin dən mared bak wan gyal pikin we Sayaksares, we na bin kiŋ na di Midya den, in gyal pikin, we in papa bin dən mek wan agriment wit we rili impōtant pan pōlitiks. Iv-Merodak, we wi bin dən tək bət as pōsin we tek in ples, na bin in pikin. Belshaza, we wi bin tək bət bak as di las pōsin we tek in ples, nōto in pikin, pan ɔl we den bin de kōl am Belshaza in papa (5: 2, 11, 18). Dat go dən bi jəs bikōs na in na bin pōsin we bin de bifo am we bin rili impōtant, nōto in gret gret granpa. Bət i tan lek se in papa we nem Nabonidōs bin mared Nebukaneza in gyal pikin, bət afta Nabonidōs bin dən bi kiŋ en Belshaza bin dən big. So, i bin fə dən bi Nebukaneza in step-granpikin, en insay da we de, den go dən kōl Nebukaneza in papa.

Di nem we wi bin dən tək bət Belshaza nō fə kōnfyus wit Belteshaza, di Kaldian nem we den gi Daniel. Den bin gi di tri Ju pipul den we Daniel bin de wit -- Ananaya, Mishael, en Azaya -- di nem den bak we na Shedrak, Mishak, en Abed-nigo.

Chapta 2: Insay di sekɔn ia we Nɛbukaneza bin de rul, i bin drim wan drim we bin de mɔna am we i nɔ bin ebul fɔ mɛmba, ɛn Daniel bin sho di drim ɛn aw i bin eksplen am as i bin get am insay wan vishɔn we i bin si na nɛt. I bin tan lek big imej, in ed we dɛn mek wit gold, in brɔst, ɛn in an dɛn na silva, in bɛle, ɛn in shɔl dɛn na bras, in fut dɛn na ayɛn, ɛn fut dɛn pat na ayɛn ɛn sɔm pat na kle; ɛn dɛn kɔt wan ston kɔmɔt na wan mawnten we nɔ get an, we nak di imej na in fut ɛn brok ɔl in pat dɛn we tan lek chaf ɛn di briz kɛr am go, wit di ston we tɔn to big mawnten we ful-ɔp di wan ol dunya. Di imej bin ripresent 4 wɔl kiŋdɔm ɔ empaya dɛn we bin de afta dɛnsɛf -- Babilɔn (we Nɛbukaneza bin de bifo), Mɛdo-Pashian, Gris, ɛn Roman -- ɛni wan pan di wan dɛn we tek in ples bin dɔn win di wan we bin de bifo am ɛn mek am pat pan insɛf. ɛn di ston bin de sho wan kiŋdɔm we di Gɔd we de na ɛvin go mek ɛn we nɔ go ɛva pwɛl bɔt i go brok brok ɛn it ɔl di ɔda kiŋdɔm dɛn we dɛn sho -- bay we i du dat to di las wan.

Chapta 3: Nɛbukaneza di kiŋ mek wan big imej we dɛn mek wit gold, i mek am na di ples we dɛn kɔl Dura we de na di provins na Babilɔn, i invayt ɔl di bigman dɛn na in kiŋdɔm fɔ de de fɔ di dedikeshɔn we dɛn gi am, ɛn i tɛl ɔlman we bin de de fɔ fɔdɔm pan di sawnd fɔ myuzik ɛn fɔ wɔship di gold imej ɔ ɔdasay insay di sem awa dɛn fɔ trowe am na faya we de bɔn. Daniel in tri padi dɛn nɔ bin gri fɔ du wetin dɛn se ɛn dɛn bin trowe dɛn na di faya ɔfna we bin wam sevin tɛm pas aw dɛn bin de du am, bɔt wan ɛnjel bin jɔyn dɛn ɛn sɛn dɛn witout ɛni bad tin, ɛn dis bin mek dɛn promot dɛn na di kiŋdɔm ɛn Nɛbukaneza bin mek lɔ agens ɛnibɔdi we nɔ tɔk ɛnitin agens dɛn Gɔd . (Dɛn nɔ tɔk bɔt Daniel insɛf bɔt dis. I kin bi se in wok bin nid fɔ de ɔdasay instead fɔ de na dis tɛm.) Dɛn nɔ tɔk di de we dɛn go du wetin wi dɔn tɔk bɔt.

Chapta 4: Nɛbukaneza bin drim ɔda drim we bin de ambɔg am we nɔbɔdi nɔ bin ebul fɔ eksplen pas Daniel. Na wan pawaful tik we dɛn tɛl am fɔ kɔt ɛn pwɛl pas in stɔp ɛn rut, midul gras ɛn animal dɛn we de na di fil, ɛn wet wit di dyu na ɛvin fɔ sevin ia. Di tik bin tinap fɔ di kiŋ insɛf, we go kray ɛn dreb am frɔm mɔtalman, in ples fɔ de wit di animal dɛn na di fil, usay i go it gras lek kaw ɛn wet wit di dyu na ɛvin, fɔ sevin ia, te i fɔ no 'se di Wan we de oba ɔlman de rul na mɔtalman in Kiŋdɔm, ɛn i de gi am to ɛnibɔdi we i want.' Di kɔmand fɔ lɛf di stik ɛn di rut dɛn na di tik bin min se di kiŋdɔm go sho to Nɛbukaneza 'afta dat yu go no se di ɛvin de rul.'

Di tin dɛn we wi dɔn tɔk bɔt nɔ get deti bak, bɔt insay wan ia i begin fɔ apin. We Nɛbukaneza bin de waka na di kiŋ in os na Babilɔn, i bin se: 'Nɔto dis big Babilɔn we a dɔn bil fɔ mi kiŋ ples, wit di pawa we a get ɛn fɔ mek a get glori fɔ mi bigman?' We di wɔd bin stil de na in mɔt, wan vɔys kɔmɔt na ɛvin se: 'O Kiŋ Nɛbukaneza, dɛn tɛl yu se: Di Kiŋdɔm dɔn kɔmɔt nia yu, ɛn dɛn go dreb yu frɔm mɔtalman, ɛn yu go de wit di animal dɛn fɔ di fil; dɛn go mek yu it gras lek kaw; ɛn sevin tɛm go pas oba yu; te yu no se di Wan we Ay Pas ɔl de rul na mɔtalman in Kiŋdɔm, ɛn i de gi am to ɛnibɔdi we i want.' Na da sem awa de, dɛn dreb am frɔm man dɛn. In ia bin de gro lek igl dɛn fɛda, ɛn in nel dɛn bin tan lek bɔd dɛn klos.

We di tɛm we dɛn dɔn pik dɔn, in ɔndastandin kam bak ɛn i gri ɛn prez di Gɔd we de na ɛvin -- pan ɔda tin dɛn we i se 'ɔl in wok na tru, ɛn in we dɛn na jɔstis; ɛn di wan dɛn we de waka wit prawd i ebul fɔ put dɔŋ' (v. 37). In kiŋdɔm bin get bak di glori we i bin get trade, 'ɛn dɛn ad big big pawa to am' (v. 36). ɔl togɛda, i bin rul fɔ 43 ia (605-562 bifo Krays).

Chapta 5: Belshaza, we na Nɛbukaneza in stɛp-granpikin ɛn las Kaldian kiŋ na Babilɔn, bin mek wan big festival fɔ wan tawzin pan in masta dɛn -- we wi no frɔm ɔda say dɛn se i bin de insay di ia 538 bifo Krays We i bin de drink wayn bifo in gɔst dɛn , i tɛl di gold ɛn silva tin dɛn we in 'papa' Nɛbukaneza bin tek frɔm di dɛn fɔ briŋ tempul na Jeruselem; ɛn in ɛn in masta dɛn, in wɛf dɛn, ɛn in wɛf dɛn, bin de drink frɔm dɛn we dɛn bin de prez 'di gɔd dɛn we dɛn mek wit gold, ɛn silva, bras, ayɛn, wud, ɛn ston' -- i klia se na bay wilful akt fɔ provok ɛn fɔ agens di Gɔd we de na ɛvin ɛn di Ju pipul dɛn. 'Na da sem awa de, wan man in an finga dɛn kɔmɔt, ɛn rayt oba di kandul pan di plasta we de na di wɔl na di kiŋ in os.' Di kiŋ si di an we de rayt, pan ɔl we i nɔ bin ebul fɔ rid wetin dɛn rayt, ɛn i bin so fred dat 'di jɔyn dɛn na in lɔn dɛn lɔs, ɛn in ni dɛn bit wan pan di ɔda wan.' We i bin de tɔk to di

sensman den na Babilon, i promis enibodi we go rid en eksplen di an raytin se den go mek am 'di tod rula na di kiñdom' -- in papa, Nabonidus, we na bin fos pan ol we i bin don ritaia di som ia we don pas, en insef sekon as korijent. Bot we nobodi no bin ebul fo rid o eksplen di raytin en noto di kiñ nomo bin rili wari bot in masta densef bin konfyus, di kwin (i go mos bi se na Belshaza in step-mama), we i yeri bot di tin, i kam insay di pati os en tel di kiñ no fo wari igen bot fo sen fo kam kol Daniel, we bin don sav Nebukaneza da kayn we de en naw i go 'sho.' di intapriteshon' fo Belshaza. We den kam wit Daniel, i bin eksplen di drim we no fayn as i min se, 'God don kont yu kiñdom, en don mek i don; den wej yu na di balans, en den si se yu no get natin; yu kiñdom don sheb, en gi am to di Midya en Pashia den,' Bot pan ol dat, Belshaza bin tel Daniel fo wer pepul klos, put gold chen na in nek, en den bin tok se na in fo bi di tod rula na di kiñdom. Bot da net de bin rili bad. Bikos insay de den kil Belshaza, en 'Darius we komot na Midya bin get di kiñdom' (vs. 3031).

Di aydentiti fo 'Darius the Mede' don mek problem fo di wan den we de rayt skripcho en di wan den we de rayt bot istri. Dayros na bin wan nem we boku pipul den bin de yuz na Pashia. Bot insay dis egzampul, den kol am 'di Midia' lek se den de yuz di nem Dayros fo mek i difren from oda rula den. I apin bak na 11: 1, en insay 9: 1, usay den kol am 'Darius we na Asueros in pikin, we komot na di Median pikin den, we den mek kiñ oba di Kaldian den.' En di apokrifa buk we nem Tobit tok bot 'Ahasueros kiñ na Midia,' we bin get pat pan di pwel pwel we den pwel Niniva (14: 15). Bot den tink se di Ahasueros we den rayt bot den tin ya noto di Ahasueros we de na di Buk we Esta rayt, we bin rul oba Pashya en Midia (1: 1-3), en den biliv se na in na bin di Pashian kiñ we nem Zaksis I we bin de insay istri (486 -465 bifo Krays). Di las wan na bin Dayros I in pikin, di Gret (522-486 bifo Krays), we den tok bot na Ezra 4: 5; 5: 6-7; 6: 1; Egay 1: 1; Zekaraya 1: 1, en fo Atosa, we na Sayros II, di Gret in gyal pikin (559-530 bifo Krays), we den tok bot na Seken Kronikul 36: 22-23; Ezra 1: 1-4, 7-8; 5: 13-17; 6: 3; Ayzaya 44: 28; 45: 1; Daniel 1: 21; 6: 28; 10: 1 -- den ol tu na bin kiñ den na Pashia. Fo som tem afta we di Midya en Pashia den bin mek agriment, di Midya den bin strong pas olman, en den bin tok bot den nem fos, bot insay Sayros di Gret in tem di Pashia den bin kam fo strong pas den en den bin tok bot den nem fos, lek aw i de na di Buk we nem Esta.

Bikos wi get smol smol infomeshon nomo na ol tu di skripcho en sekyula istri, en noto inof insay som instans fo pies den togeda satisfay, motalman spekulayshon don ol tu rife en kontradiktori. Wan tin we boku pipul den gri wit na dat Dayros di Midia en Sayros di Gret na bin wan en sontende den bin de kol den wan nem en sontende den bin de kol den di oda wan. I komot mo pan di tru tin we se Mandane, we na bin Astyages in gyal pikin, we na bin kiñ na di Midia (585-550 bifo Krays), bin mared Kambis I, we na bin kiñ fo di Pashia den (600-559 bifo Krays), en Sayros di Sekon, we na bin kiñ na Pashia (559 -530 BC), na bin den boy pikin, af pan Pashian en af Midia. So den biliv se dis min se we den bin de kol am Dayros, den bin pik am bak fo bi di Midya fo mek i difren from oda kiñ den na Pashia we den kol Dayros bot den no komot na Midian en bak na Pashia. Dis we aw pipul den de tink de tek Ahasueros insay Daniel 9: 1, we na Dayros in papa, bak as oda nem fo Astyages, we na Sayros di Gret in granpa we komot na Midian, en i tan lek se dis na korekt. Infakt, i tan lek se ol dis rili posibul, pas wan tin nomo: i no tek kia of di difrens we Daniel bin mek bitwin di tem we Dayros (di Midia) bin de rul en di tem we Sayros we na Pashia bin de rul (6: 28), wit di fos wan i tan lek se i de bifo di las wan.

Som pipul den go lek fo dismis Daniel in infomeshon se i no korekt, en se i jos no bin get eni Dayros di Midia -- bikos nobodi no tok bot da nem de insay di sekyula istri. Bot, Daniel in pozishon bin so dat i fo don no bete pas aw di wan den we de kondem am kin no dis tem wit di smol smol tin den nomo we don kam donj to wi fo put togeda. En wan oda tin de we posin kin tink bot we rili fayn fo tink bot.

Fos, den se di ol istri man den we nem Xenophon, Herodotus, en Berosus bin tok bot aw Babilon bin fodom dis we: 'Sayros bin chenj di Yufretis to wan nyu chanel, en, we tu pipul den we komot na di kontri bin gayd am, i bin mach nia di dray bed fo go insay di siti, we di pipul den na Babilon bin de ple wit den god den festival.' Sekon, den se di tin den we den rayt we den bin fen dis bien tem, se di Pashian sojaman den we Gobrias bin de onda Gobrias bin tek Babilon we den no bin fet, i bin kil di kiñ in pikin (we na bin Belshaza, en we na bin di korijent), en Sayros

bin kam insay leta. Tɔd, bɔku pipul den tink se Dayrɔs na bin Gɔbrias, we den bin rayt in nem na Babilɔn tablet den se na in win Babilɔn; bikɔs Josef se dis Dayrɔs na bin Astyages in pikin (we na bin Midia), en i bin get ɔda nem pan di Grik den (Antiquities, X, 11:4). Dɔn bak insay di sem kɔnekshɔn i kɔl am Sayrɔs in fambul, we na bin tru if na bin Astyages in pikin, bikɔs Sayrɔs na bin Astyages in granpikin, lek aw wi bin dɔn tɔk na di paregraf we de ɔp bɔt di pawa we di ol istri man we nem Ɛrɔdɔtɔs bin get. So, i go bi se Dayrɔs na bin Sayrɔs in ɔnkul en wan pan di jeneral den na in ami en as a so i bin lid fɔ Sayrɔs di ami we bin win Babilɔn -- i bin dɔn get di kiɔdɔm bak en rul fɔ Sayrɔs we di las wan bin bizi wit in wɔ den we i bin de fet na di nɔt en west.

Pan ɔl we i nɔ fri frɔm sɔm kɔnjekshɔn, di tin den we wi dɔn tɔk bɔt nɔtɔ jɔs pɔsibul bɔt i rili pɔsibul bak, en i kin ivin mek den tɔk bɔt di ej we Dayrɔs bin ol we, den tink se i bin big pas Sayrɔs in ej. Pan ɔl di sɔlv dem we den dɔn tɔk bɔt, na di simpul eksplen we dis rayta no na in eksplen mɔ, if na tru. So den kin gi am as di hypothesis we go mɔs bi te en pas if pruf we nɔ kam yet to di pɔsin we rayt den not ya fɔ no se i nɔ gri wit am.

Chapta 6: Dayrɔs bin gladi fɔ put oba di kiɔdɔm (fɔ di pipul den na Midya en di pipul den na Pashia, we get Babilɔn naw). 120 'satrap' (ɔ provinsial gɔvna den), en oba den tri president den, we Daniel na bin wan pan den. Daniel bin get 'distinkt pas di president den en di satrap den, . . . en di kiɔ bin tink fɔ put am oba di wan ol wɔl.' Dis bin mek pipul den jelɔs am en mek plan fɔ du bad tin to am, en den bin de ful di kiɔ fɔ trowe am na wan ol we layɔn den de. Bɔt Gɔd bin protekt am, en afta dat di kiɔ bin trowe di wan den we bin de aks am en den famili den na layɔn den ol, usay den bin sɔfa fɔ di tin we den bin dɔn plan fɔ Daniel. We Dayrɔs go bifo, i rayt wan lɔ to ɔl di pipul den na in kiɔdɔm se 'insay ɔl di say den we a de rul na mi kiɔdɔm, pipul den de shek shek en fred bifo Daniel in Gɔd.' En 'Daniel bin go bifo we Dayrɔs bin de rul en we Sayrɔs we na Pashia bin de rul.'

Chapta 2

BELSHAZAR

Chapta 7: Insay di fɔs ia we Belshaza bin de rul, we na bin kɔ-rigen oba Babilɔn (i go bi se na 556-55 bifo Krays), Daniel bin get wan speshal drim en vishɔn den we i rayt. Den bin get fɔ du wit di 4 kiɔdɔm den we Nebukaneza bin dɔn drim bɔt (Chapta 2) -- dat na, di Babilonian, Mido-Pashian, Gris, en Roman empaya den. Insay Daniel in drim, den bin sho den lek 4 big big animal den -- layɔn we get igl wing; wan bea we den kɔl bea; wan lepad we get 4 wing den na in bak; en di nɔmba 4 wan we den nɔ gi in nem bɔt den tɔk bɔt am se 'i rili bad en i get pawa, en i strong pasmak, i get big big ayen tit; . . . en i bin get ten ɔn den.' Den tɔk bak se den kam 'ɔp frɔm di si' (v. 3) -- i klia se 'di big si,' ɔ di Meditarenian (v.

2).

Daniel bin si te den put tron den (ɔ, den trowe am dɔɔ [KJV]) 'en wan we bin de trade trade bin sidɔm,' we in 'tron na faya faya, en di wil den na faya bin de bɔn' -- lek chariot we get faya - - 'en wan faya strim kɔmɔt en kɔmɔt bifo am.' 'Tɔn tawzin pipul den' bin de sav am, en bifo am 'ten tawzin tem ten tawzin' bin tinap. 'Den dɔn set jɔjment, en den opin di buk den.' Daniel kɔntinyu fɔ si 'te di wayl animal [i tan lek se di nɔmba 4] kil, en pwel in bɔdi, en den gi am fɔ bɔn am wit faya.' Den bin pul di pawa we di ɔda animal den get, bɔt stil den layf lɔng fɔ sɔm tem en sɔm tem.' (Dat min se, eni wan pan di fɔs tri kiɔdɔm den we bin kam afta densesf, di wan we tek in ples bin tek am en kɔntinyu fɔ bi pat pan den kayn kiɔdɔm den de, ivin insay di Roman Empaya.)

Insay in net vishɔn den, Daniel bin si bak wan we tan lek mɔtalman pikin we de kam wit di klawd den na evin, we den bin de briɔ bifo di wan den we bin de trade trade, en gi den 'di pawa, en glori, en kiɔdɔm, we ɔl di pipul den, neshɔn den, en langwej den fɔ sav am: in rul na rul we go de sote go, we nɔ go pas, en in kiɔdɔm na wan we nɔ go pwel.' Dis kɔrekt wit di kiɔdɔm we di Gɔd we de na evin fɔ mek en we den sho am na Nebukaneza in drim wit wan ston we den kɔt kɔmɔt na mawnten we nɔ get an, we go bit en pwel di imej we de sho di 4 kiɔdɔm den we wi dɔn tɔk bɔt, en bi big mawnten we ful-ɔp di wan ol wɔl, en nɔ eva pwel in sef (Chapta 2).

Insay wan pan Daniel in vishon den 'den don set di jgment' (v. 10), en insay wan oda wan, den bin se 'den go set di jgment' (v. 26); bot di konteks den sho se den no bin want fo jnj di las jgment we di wol don. Insay den tu tin ya, i tan lek se na jgment agens di nomba 4 wayl animal, fo 'tek in pawa, fo donawe wit am en fo donawe wit am te di end' en fo gi 'di kndom en di rul, en di big big kndom den onda di wan ol wol.' evin . . . to di pipul den we di oli wan den we de oba God, [we] in kndom na kndom we go de sote go, en ol di wan den we de rul go sav am en obe am.' (v. 26-27).

(Akodin to di Nabonidus Chronicle, i 'tros di ami en di kinship' na Babilon to Belshaza lek 556 bifo Krays, we in sef bin de kampen na sentral Arebia -- usay i bin de bak fo buku ia en i no bin de de, if i eva de, na Babilon sef . Insay di tod ia we Belshaza bin de rul (lek 554-53 bifo Krays), Daniel bin get oda vishon -- bot wan ship en wan ship-got -- we Gebrel bin eksplen. Di ship we bin tinap fo di kndom we di Midia en di Pashia den bin get, bin get tu on, wan tinap fo di Midia den, en di oda wan we bin kam op las en ay pas am, we tinap fo di Pashia den. En di ship got we tinap fo di Gris kndom, bin veks pan di ship wit wamat we nobodi no go ebul fo win, i brok in tu on den, trowe am don en tramp pan am. Don di i-got, we i tan lek se na wan on nomo bin get fo begin wit -- wan big wan (bitwin in yay) -- bin mek in sef big pasmak; en we i strong, di big on bin brok en 4 oda on den we wi notis bin kam op insted to di 4 briz den na evin. Di Gret On (di fcs kin na di Gris empaya [v. 21] i klia se na Alegzanda di Gret, we bin win Medo-Pasia. En di 4 on den bin tinap fo 4 kndom den we den go sheb in rul to 4 pan in jeneral den afta i day (323 BC) -- Masidonia en Gris go na Kasinda (afta in papa, Antipater, day, 319 BC); Trace, en leta Eshia Mayno, to Lysimachus (323 en 301, rispektful wan; Siria en ol di Is, to Seleucus (312 BC); en Ijpt en Libya, to Ptolemy (323 BC).

Di mid-sekshon fo di chapta (vas 9-14) de fo wan smol on we komot na wan pan di say den we Alegzanda in kndom bin sheb, dat waks pasmak pan ol di say den, inklud di 'glori land' (Palestine), we den tok bot as dat bak na 11: 16,41 (cf. Jerimaya 3: 19; Izikel 20: 6,15 I tan lek se dis on na bin Antiok). Epifanis, we na bin kin na Siria (175-163 bifo Krays), en in gret gret granpikin fo Selikos Mi, we den tok bot na di paregraf we de op jns as Selikos). So, di skripcho teks se dis on bin mek in sef big ivin agens 'di prins fo di sojaman den' (i klia se na Giova), en 'i pul di bon ofrin we den bin de mek oltem, en den bin trowe di ples we in oli ples bin de.' En di ospitul [Ib. pipul den we komot na di oli wan den] bin gi am [di on] togeda wit di bon sakrifays we den bin de mek oltem tru di bad we aw den bin de du wetin rayt [bikos som pan di Ju pipul den bin de ton den bak pan God afta den don kam bak from slev na Babilon (luk Makabi 1: 11-15)] en i trowe trut don na gron, en du wetin i gladi en i bin go bifo.' Dis bin fo bi fo 'tu tawzin en tri ondred ivintem en monin' (we na 2300 o odasay 1150 dez, smol shot pas sevin o odasay 3 1/2 ia -- sontem to di tem we di posin we lek in kontri Judas Makabios bin ebul fo du am tek Jeruselem bak, klin di oli ples (tempul), en gi am bak fo wship we den bin de du den kostom lek di ia 164 BC

NOTIS: I tan lek se di las konsept na di stori we de na di Buk fo Fcs Makbi, we den rayt di tem we den rayt di tem we den rayt di Grik kndom -- dat na, from we den oganayz am bak som ia afta Alegzanda di day Gret en di biginin fo di Seleucid dynasty, wit Seleucus I (312 BC I se Antiochus Epiphanes bin bi kin insay di 137 ia fo di Grik kndom (Chapta 1: 10), o 175 bifo Krays, se i go insay Jeruselem en tif di oli ples insay di ia 143 (1: 20-28), o se i go insay bak insay di ia 145 bifo Krays; 167 BC), dis tem fo doti di oli ples en fo don fo bon ofrin, en oda tin den, so sontem bifo di mont we den kol Kislev, we di de we mek 15, den bin bil wan bad bad olta we noto Ju pipul den olta en di de we mek 25, den bin de mek igen sakrifays den pan am (1: 29-64); en se bay di 25 dez fo Kislev insay di ia 148 (164 bifo Krays), Judas Makabios en in broda den bin ebul fo go insay Jeruselem, klin di oli ples, gi am bak, en mek di Ju wship we di lo se bak (4: 36-61) -- sontin we pas dat pas tri ia afta we den bin fcs doti di oli ples.

Chapta 9: Insay di fcs ia we Dayros we na Ahasueros in pikin, we komot na di Midia in pikin den (luk 5: 31), we bin fo don begin insay di ia 538 bifo Krays, 68 ia afta den don ker Daniel en oda pipul den go na Babilon, i bin ondastand from di 'di buk den' (i klia se na Seken Kronikul 26: 21; Jerimaya 25: 1112; sid en di bigman den' (1: 3-

4) -- Jerimaya nɔ tɔk bɔt am ɔ insay Seken Kiŋ den insay den rekɔd bɔt di bɔku bɔku pipul den we den bin de ker go na ɔda kontri.

Jerimaya in stori rid lek dis: 'Dis na di pipul den we Nebukaneza bin ker go as slev: insay di ia we mek sevin [957 bifo Krays] tri tawzin Ju pipul den en tri en twenti; insay di ettin ia we Nebukaneza bin rul [586 bifo Krays] i ker et ɔndred en tati tu pipul den kɔmɔt na Jeruselem as slev; insay di tri en twenti ia we Nebukaneza bin rul [581 bifo Krays] Nebuzaradan we na di kapten fɔ di gad den bin ker sevin ɔndred en fɔti en fayv pipul den go as slev to di Ju pipul den: ɔl di pipul den na bin 4 tawzin en siks ɔndred pipul den' (Jerimaya 52: 28-30).

Insay 2 Kiŋ di rekɔd fiba bɔt i get difrens den we nid fɔ notis. Insted fo seven yie fo Nebukadnezar in ron laik se na Jeremia in akaunt, 2 Kings get 8 yie (24:12). Wan kin kont frɔm di biginin fɔ di ekspedishɔn, di ɔda wan kin kont frɔm di tɛm we i dɔn. Dɔn bak, instead fɔ Jerimaya in 3,023 pipul den we den tek kapchɔ, Seken Kiŋ gi 'tɛn tawzin' (24: 14-16) -- Jerimaya in stori 'i go mɔs bi se na di wan den nɔmɔ we impɔtant pas ɔl inklud.' Agen, instead of di ettin ia we

Nebukaneza bin rul lek Jerimaya, Seken Kiŋ get di nayntin ia (25: 8-12) -- wit di sem eksplen we den go yuz. En di reyd we Jerimaya put insay di twenti-tri ia we Nebukaneza, 2 Kiŋ nɔ tɔk bɔt di de en i nɔ tɔk bɔt bay nɔmba di 745 pipul den

Jerimaya se Nebuzaradan bin tek den as slev. Dɔn bak, pan di ɔda nɔmba we Nebuzaradan bin ker go to Nebukaneza na Ribla, we na in west pat na Siria, we kil den de, Seken Kiŋ den rayt 72 (25: 18-21), bɔt Jerimaya rayt 74 (52: 24-27).

We Daniel bin no se di tɛm we di Ju pipul den bin de ker go na ɔda kontri en di tɛm we den bin de 'desol Jeruselem' de kam dɔn, i put in fes 'to PAPA GDD, fɔ fɛn am bay prea en beg, wit fast en sakk klos en ashis,' en kɔnfes di sin den we in pipul den bin dɔn du we bin dɔn mek den ker den kapchɔ, we bin de beg Gɔd fɔ tɔn in bak pan in wamat en fɔgiv den, en fɔ di Masta in yon sek fɔ mek i mek in yon fes fɔ shayn pan in oli ples we bin dɔn pwel da tɛm de (vas 3-19).

En we i bin de tɔk yet wit prea, Gebrel, we Daniel bin dɔn si bifo tɛm na vishɔn (8: 16), kam fɔ tɛl am se di sevinti ia we bin de dɔn da tɛm de nɔ bin dɔn ɔl di ekspiriens den we den bin dɔn disayd fɔ du in pipul den. Bifo dat, den bin stil dɔn lɔ se sevinti wik (we den kin biliv se min sevinti wik ia ɔ 490 ia) pan Izrel en di oli siti, (1) fɔ dɔn di bad tin we den du, en (2) fɔ mek pis wit den sin, (3) fɔ briŋ kam insay rayt we go de sote go, (4) fɔ sial di vishɔn en prɔfesi, en (5) fɔ ɔnɔynt di Wan we Oli Pas ɔl (i kliia se di Mesaya). Frɔm di tɛm we den go go bak fɔ mek den gi den bak en bil Jeruselem to di wan we den ɔnɔynt, di prins (i kliia se Krays), sevin wik en 62 wiks go de (we na 69 wiks, ɔ 483 ia) -- en di siti go de Fɔ tru, den fɔ bil am bak, pan ɔl we insay di tɛm we pipul den bin de fet wɔ (bikɔs ɔf di long tɛm we den bin de agens enimi den, we den bin tɔk bɔt na Ezra en Neimaya). en afta di 69 wiks, insay di midul fɔ di las wik (ɔ sevin ia), den go kɔt di ɔnɔynted wan, en mek di sakrifays en di obleshɔn nɔ stɔp (nɔ nid fɔ bi afta den dɔn sakrifays in sef). Insay da wik de we den go kɔt am, di wan we den ɔnɔynt go mek wan strong agriment wit bɔku pipul den -- i go mɔs bi se i go tɔk bɔt di nyu agriment tru in yon blɔd, fɔ mek den gi am to di Ju neshɔn fɔ lek 3 1/2 ia bifo jisnɔ . we den de prich to di Jentayl wɔl bak. en afta ɔl dat, di pipul den na di Prins (we go tan lek di

roman den ɔnda Taytɔs as Prins, we leta go bi Emparɔ fɔ di Roman Empaya) go kam en pwel di siti (Jeruselem), pan di wing we den bin de pul den na di wɔl we mek i nɔ get natin, we mek i nɔ get natin fɔ du wit am, ivin to di ful end we den dɔn disayd fɔ am -- go mɔs dɔn tɔk bɔt di pwel pwel we den pwel Jeruselem insay AD 70 ɔnda Taytɔs -- Krays in sef, we i kam pan aw i bin de tɔk se Di pwel pwel we Jeruselem bin pwel, we i bin de tɔk bɔt 'di abomineshɔn we den bin de tɔk bɔt tru Daniel di Prɔfet' (Matyu 24: 15).

I fɔ notis se di 70 wiks bin fɔ (1) bigin wit di going fɔ bi di kɔmandment fɔ mek den gi bak en bil Jeruselem bak en (2) fɔ sheb to tɛm den we na sevin, 62, en pan -- ɔ 49 ia, 434 ia, 434 ia , en sevin ia.

Na 4 lɔ den bin de we tri Pashian kiŋ den bin mek wit refrɛns to di ritɔn we di Ju pipul den we den bin kɛr go na ɔda kɔntri fɔ kam bak en di we aw den bin de bil di tempul en Jeruselem bak: (1) Na Sayrɔs di Gret, 536 bifo Krays (Ezra 1: 2-4; Sekɛn Kronikul 36: 22- 23); (2) na Dariɔs di Gret, (Hystaspes), 519 bifo Krays (Ezra 6: 1-12); (3) bay Artaxerxes Longimanus (458 ɔ 457 bifo Krays), (Ezra 7: 7, 11-26); bay Artaxerxes bak, 445 bifo Krays (Neimaya 1: 1; 2: 1-8).

If wi bigin na AD 26, di ia we Krays baptayz, di Oli Spirit anɔynt wi, en introdukshɔn to Izrel as Gɔd in Pikin, Jɔn 1: 31-34 (we i bin ol 30 ia, Lyuk 3:2123, In bɔn bin dɔn pas 4 bifo 4 bifo Krays akɔdin to wi Gregorian kalenda), en kɔnt bak 483 ia (sevin plus 62 Wik fɔ ia), wi rich 457 bifo Krays, di fɔs dikri fɔ Artaxerxes (Stepson of Queen Esther, na di Buk fɔ Esta). I rili shɔ bak se den bin nel Krays pan di krɔs afta lek 3 1/2; Di ia den we den dɔn de prich fɔ densef, ɔ na di midul pat pan di 70 wik we Daniel bin de, we i go 'mek wan fayn agriment wit bɔku pipul den.' As a rizulta fɔ in day i bi 'di midulman fɔ di Nyu Kɔvinant' (Di lbru Pipul Den 9: 15), en bɔku pipul den bin de prich to di Ju pipul den di ɔda 3 1/2 ia we di 70 'wik,' jɔs afta dat i bin de . bin de gi to pipul den we nɔto Ju en bak di Ju pipul den -- 'to di Ju fɔs, en bak to di Grik' (Roman 1::16).

As fɔ di fɔs 'sevin wiks' fɔ di sevinti (di fɔs 49 ia), na insay da tɛm de den bin ebul fɔ bil bak di tempul en Jeruselem, inklud in wɔl den, (pan ɔl we den bigin fɔ bil am bifo) -- en i bin bi Fɔ tru, midul tɛm, wit wan delay afta di ɔda wan frɔm di ɔposishɔn fɔ neba den. Di tempul sef bin dɔn insay di 'Siks ia we Dariɔs di Kiŋ bin rul' (Ezra 6: 15), insay 516 bifo Krays, bɔt di siti en in wɔl den nɔ bin de te 72 ia afta dat, afta di 'twenti ia we Ataks bin de rul di King' (Nehimaya 2: 1-8) -- in 444 BC pan di 25 dez na di mɔnt Elul (6:15), di siks mɔnt insay di ia, we ikwal to wan pat pan wi ɔgɔstseptemba.

CHAPTER 10: 'Insay di tɔd ia fɔ Sayrɔs Kiŋ na Pashia, den bin pul wan tin to Daniel,' we get fɔ du wit 'wan big wɔ' (vs. 1-2). en Chapta 10, 11, en 12 den de wit am. Di de fɔ dɔn bi 534 BC, tu ia afta di fɔs kɔntinjen we di Ju pipul den bin get bin go bak na den kɔntri ɔnda Ezra, en den bin bigin fɔ eksperiens di prɔblem den we den bin tɔk bɔt insay 9:25. Dis pat na sɔm pat pan di chapta 8 en 9, en i de sho di ditel den bɔt di nɔmba 4 empaya, we de divelɔp sɔm tin den we de na Chapta 7. Den kin sɛn wan enjel to Daniel 'fɔ mek yu ɔndastand wetin go apin to yu pipul den insay di las dez; fɔ di vishɔn den yet fɔ bɔku dez' (10:14).

Halley in Baybul hanbuk tɔk se insay dis las vishɔn 'Gɔd es di vel en sho Daniel sɔm rial tin den bɔt di wɔl we wi nɔ de si -- kɔnflikt den we de go bifo bitwin di sens den we pas mɔtalman, gud en bad, fɔ tray fɔ kɔntrol di muvmɛnt den we di neshɔn den de muv, sɔm pan den Fɔ tray fɔ protekt Gɔd in pipul den. Maykel na bin di Guardian Angel of Israel (13-21). Wan enjel we den nɔ sho in nem bin tɔk wit Daniel. Gris bin get in enjel (20), en na so Pashia bin du (13, 20). I tan lek se

Gɔd bin de sho Daniel sɔm pan di sikrit ejenshi den we bin de wok fɔ mek Izrel kam bak. Wan pan den ep Dayrɔs (11: 1).'

Chapta 11: Di enjel we nɔ get nem we bin tɔk wit Daniel bin tɔk mɔ se: 'En naw a go sho yu di trut. Luk, de go tinap yet tri kiŋ den na Pashia; en di nɔmba 4 wan go rich fa fawe pas den ɔl: en we den waks am strong tru in jentri, i fɔ stɔp ɔl di say den na Gris' (v.2). Den bin tɔk dis insay di tɔd ia we Sayrɔs Kiŋ na Pashia (10: 1). ɔ 534 BC, we i nɔ bin dɔn yet 4 ia fɔ rul, en i go mɔs bi se na di fɔs wan pan di tri ia. Di tu pipul we de fala am go bi Cambises II (530-522 BC) en Darius Hystaspes (522-486 BC). Di nɔmba 4 wan go bi Xerxes I (486-465 bifo Krays), di wan we rich pas ɔl en we get pawa pas ɔlman pan di Pashian kiŋ den -- go mɔs bi di Ahasuerus na di Buk we nem Esta. I bin invayd Gris bɔt den bin win am na Salamis (480 BC). Dis nɔ bin bi di end fɔ di Pashian Empaya,

bɔt i bin put am insay dikɛd ɛn Gris insay di asɛndans te di las wan, Pashia fɔdɔm to di GriK Kiŋ Alegganda di Gret insay 330 bifo Krays

vas 3 ɛn 4 get refrɛns to Alegganda di Gret ɛn in . GriK kiŋdɔm, ɛn se: 'ɛn wan pawaful kiŋ go tinap, dat go rul wit big big pawa, ɛn du wetin i want. ɛn we I go tinap, in kiŋdɔm go brok, ɛn dɛn go sheb am to di 4 briz we de blo na ɛvin, bɔt nɔto to In pikin dɛn we go kam afta am, ɔ akɔdin to In rul; bikɔs dɛn go pul in kiŋdɔm ɔp, ivin fɔ ɔda pipul dɛn apat frɔm dɛn wan ya.' As wi dɔn lan insay kɔnekshɔn wit Chaptɔ 8 (luk bak pej 8 na dɛn not ya), we Alegganda di Gret day insay 323 bifo Krays, in kiŋdɔm nɔ bin get in mama ɛn papa bɔt i bin sheb am to di jeneral dɛn we bin ebul fɔ du am. Wan pan dɛn na bin Selikɔs I Nikatɔ, we bin get Siria ɛn ɔl di Is, we bin mek di Sɛlɔs dinasti, we bin de te 63 bifo Krays, we di Roman dɛn bin dɔn. Di neks wan we bin ebul fɔ du dis na bin Tɔlɔmi, we bin get Ijɔpt ɛn Libya ɛn i bin mek di Tɔlɔmeik dinasti, di las memba na bin di fambul we nem Kliopatra VII, we bin kil inɛf pas fɔ bia di shem we i bin get we i bin de na di triumphal prushɔn na Rom afta we i dɔn win Ijɔpt insay 30 . bc dis rispektiv jenerol ɛn dem dynasties bin big rivals most of di taim, each . tray fɔ tek ova di dominion na di ɔda wan -- we nɔ eva kɔmplit wan fɔ get sakrifays -- ɛn na smɔl tɛm nɔmɔ i nɔ kin bi padi. Lil Judia bin kech na di midul, pat pan di tɛm we Ijɔpt bin de rul ɛn pat pan di tɛm bay Siria -- pan ɔl we jiografik wan mɔ Ijɔk wan pat pan Siria. Fɔ am, di rula dɛn na Siria na bin kiŋ dɛn na di nɔt ɛn di wan dɛn na Ijɔpt na bin kiŋ dɛn na di Sawt, as di ɔda pat na di chaptɔ de sho klia wan.

Insay vas 5, dɛn mek refrɛns to 'di kiŋ na di sawt,' we se 'i go strɔng,' ɛn to 'wan pan di prins dɛn' (dat na, wan ɔda wan pan di jeneral dɛn na Alegganda di Gret, we na, Sɛlɔs) , we bi 'di kiŋ na di nɔt,' ɛn 'i go strɔng pas am' (we de ɔp Tɔlɔmi, 'King of the South'). Dɔn bak, insay vas 6, dɛn se 'na di ɛnd ɔf ia dɛn go jɔyn dɛnsɛf togɛda' (dat na, dɛn dinasti dɛn go), bɔt nɔto rili to di mutual advantej fɔ ɔl tu. ɛn frɔm vas 7 to at le vas 36, dɛn kin tɔk se dɛn strech wit dɛn kayn wɔndaful kɔrɛkt tin dɛn de we nɔ gri fɔ biliv se dɛn rayt dɛn bifo di tru. Halley in Baybul Handbook Condenses So remarkably well di histrikal signifiyans fɔ ki wɔd ɛn frɛz dɛn we dɛn de riprɔdyuz ya, lek dis (we bigin wit vas 6):

'Dɔt' (6): Berenice, we na Ptolemy II in gyal pikin, dɛn bin gi am insay mared to Antiochus II [fɔ di nɔt], ɛn dɛn kil am.

'A shoot of her roots' (7): Tɔlɔmi III, brɔda fɔ Berenice, fɔ tɔn bak pan am, invayd Siria, ɛn win wan big win (8).

'tu bɔy pikin dɛn' ['in bɔy pikin dɛn', insay di Baybul teks] (10): Seleucas III ɛn Antiochus III. (11-12): Tɔlɔmi di Sɛkɔn bin win Antiochus III wit big lɔs na di fet na Rafia, nia Ijɔpt (217 BC).

(13): Antiochus III, afta 14 ia, kam bak wit wan big ami agens Ijɔpt. (16): Antiochus bin win Palestayn. (17): Antiochus bin gi in gyal pikin we nem Kliopatra insay wan mared alyans we bin de mek i nɔ gladi fɔ Tɔlɔmi V, ɛn i bin op tru am fɔ get kɔntrol pan Ijɔpt. Bɔt i bin tinap wit in man, (18-19): Antioch da tɛm de bin invayd Eshia Maynɔ ɛn Gris ɛn di Roman ami bin win am na Magnesia (190 bifo Krays). bin go bak na in yon land ɛn dɛn kil am.

'wan pɔsin we dɛn nɔ tek wan pɔsin betɛ pas ɔda pɔsin' (21-35): Antioch ɛpifɛn dɛn. (21): Nɔto di rayt pɔsin fɔ get di prɔpati, i bin get di tron bay we i bin de trit am bad. (22-25): I mek inɛf masta na Ijɔpt, sɔm pat pan am na bay fos ɛn sɔm pat pan am na kɔni kɔni we fɔ ful pipul dɛn. (26): Tɔlɔmi di Sɛkɔn, we na Kliopatra in pikin, we na bin Antioch in brɔda in pikin, bin win bikɔs ɔf di trɛtin we i bin de trit di wan dɛn we i bin de tɔk bɔt. (27): ɔnda di we aw dɛn bin de mek padi biznɛs Antioch ɛn Tɔlɔmi bin de fet wit dɛnsɛf bikɔs dɛn bin de trit dɛn bad. (28): We i kam bak frɔm Ijɔpt Antioch, i atak Jerusɛlɛm, i kil 80,000, i tek 40,000, ɛn i sɛl 40,000 Ju pipul dɛn fɔ bi slev. (29): Antioch bak bin kam insay Ijɔpt. Bɔt di Roman ship dɛn ['ship dɛn we Kittim bin get] bin mek i ritai. (30,31): I bin pul in wamat pan Jerusɛlɛm ɛn i bin pwɛl di tempul. (32): Di Ju pipul dɛn we bin de na di Ju pipul dɛn bin ɛp am. (32-35): Eksplɔyt dɛn fɔ di Heroic Maccabee Brothers.

Vas 36-45 dōn bi wan big pazl fō analis den. We Halley de tink bōt difrēn difrēn tin dēn, i aks se: 'Antiochs epifēn dēn? Ɔ Mohammedan get di Oli Land? Ɔ Antichrist? Ɔ dēn ɔl tri?' Bōt i nō nid fō bi eni wan pan dēn. Di kontekst stil bi di wan we de fō konflikht bitwin di 'King of the South' and 'The King of the North', bigin ali fō di chapta. So, di 'tēm we di end' na vas 35 en 40, i go mōs bi se i de tōk bōt di end fō di Grik pipul dēn suprimiti as i de pas to di Roman dēn -- insay 63 bifo Krays frōm Siria en insay 30 BC frōm Ijpt -- if nōto to di end fō di end pan Antiochus epiphans in sef insay 163 BC So, i go bi se di vas dēn we wi bin dōn tōk bōt na wan rikapituleshōn en mō minit diskripshōn fō sōm pan di konflikht dēn we dēn bin de yuz fō mek Antiochus epiphanes of Syria bin tek pat, en we bin dōn wit fōlt fō am.

Chapta 12: Bōt di end fō eni tyrant nō min se ɔda pōsin nō go kam. en i tan lek se Chapta 12 tan lek se i luk naw, nōto te to di end pan Antiochs epifēn ɔ di Grik kinđōm, ɔ ivin te to di end pan di nōmba 4 kinđōm (di Roman Empaya) na Chapta 2 en 7, bōt te di tēm sef dōn -- Possible to di risurjens fō mayt en ivin universal opozishōn agens di pipul dēn fō Gōd, we i go sōmari end bay divayn intavenshōn, dōn di jeneral . Fō get layf bak en fō jōj di las tēm, lek aw dēn sho am na Reveleshōn 20: 7-15. Insay di 12th chapta na Daniel, wi get 'di tēm we di end dōn' (v.4), 'di end fō dēn wōndaful tin ya' (v.6), di tēm 'we ɔltin dōn' (v.7) , di 'tēm fō di end' bak (v.9), en 'di end' (v.13). I tu intres fō no na v. 4 se in kōnekshōn wit di tēm we di end 'bōku tēm go rōn to en fro, en di no go go ɔp' -- diskriptiv fō wan ayli mobayl sosayti en wan eksplōshōn fō no -- karakta . Of wi taim mo dan of eni oda so fa.

Vas 11-12 prēzent wi wit insurmountable difikulti if wi tray fō divelōp wan eschatological tēmtebul frōm dēn. Dēn rayt se: 'Frōm di tēm we dēn go tek di kontinyu bōntōfrin, en di abomin we mek dēn nō get wan ples fō du dat, dēn go get wan tawzin tu ɔndred en naynti dez. Blesin de fō wet, en kam to di tawzin tri ɔndred en fayv en tati dez.' Wan figa na tri ia plus 10 dez, di ɔda tri ia plus 8 1/2 mōnt, wit wan shōt en di ɔda wan lōng pas di 'tēm, tēm, en af' v. 7, if di las wan na 3 1/ 2 ia as dēn kin ɔndastand am ɔlsay. Di las wan dēn yuz ya en semweso insay Reveleshōn, i tan lek se na simbolik diskripshōn fō di tēm we dēn de mek di pipul dēn na Gōd ɔfa big big wan, en dēn nō nid fō mek dēn disayd fō du di rayt tēm we dēn fō tek. Bōt, if dēn kōnt wan de as ia lek sōm prōfēt instans dēn, lek insay Izikel 4: 6, insay wan vas (11) wi go get 1,290 ia en insay di ɔda wan (12) 1,335 ia. Fō kōnt bak frōm wi tēm (1986 AD) as di fōs end, dat go tek wi bak to 696 AD as di statin pōynt insay wan instans, en to 651 AD na di ɔda instans. Dat tan lek se na sōntin we nō go apin en ivin wan we nō pōsibul fō eksplen, bōt. Bōt wetin mek di tu figa dēn, 45 dez (ɔ sōntem ia) apat? Di fōs wan de mak di biginin fō di 'tēm fō di end' en di ɔda wan na in tēmteshōn? Dis na tru tru pōsbul if no probable, bōt wi stil lef wit no certain taim fō bigin wi kalkyuleshōn. If wi dete am frōm di tēm Antiochus epiphanes bin profan di tēmpul na Jeruselem (168 BC), dat go jōs briŋ wi dōŋ to 1122

ad en 1167 AD rispektful wan. Ɔ, if wi de wit am frōm di 'abomination of desolation' in kōnekshōn wit di pwel pwel we dēn pwel Jeruselem (Matyu 24: 15), dat stil go jōs briŋ wi dōŋ to 1360 AD en 1405 AD, rispektful wan. Nōn pan dēn tin ya nō let fō di end we tan lek se dēn bin min am na Daniel 12. Di wōd we se, 'Abomination that mekth desolate' (v.11), na Adam Clarke en sōm ɔda kōmentatō dēn biliv se dēn kin yuz am 'to enitin we dēn put insay di ples fō di ples fō di ples fō , ɔ set ap fō agens, di ɔdinans dēn fō Gōd, in wōship, in trut, &c.' Grant dat as a possibility, wi stil de lef witout eni presently indentiable kronolojik statin point -- we kin bi presis wetin dem intend!

Afta ɔl, insay vas 8 en 9, Daniel se: 'En a yeri, bōt a nō ɔndastand: Dōn a se a, O mi Masta, wetin go bi di kwestyōn bōt dēn tin ya? en i se, go yu we, Daniel; fō di wōd dēn shut ɔp en sial te di tēm we di end dōn' -- we de sawnd lek se ivin i nō go no bifo da tēm de. En so, dēn tel am se: 'Bōt go yu we te di end bi; bikōs yu go tinap na

yu lbt, na di end of di de den' (v.13). En, if Daniel no bin ebul fo no te da tem de, wi no nid fo ekspekt fo du am sef! Jizos insef, we i de na di wol, insef no bin no (Matyu 24: 36). En i no don sho am from da tem de.

Chapta 3

Darius, di Mede

Di chot we de op na from di Baybul dikshonari we get pikcho (1980) we a mek difren anoteshon den pan. Wan, insay di rayt-an kolom, bigin: 'Wan tradishon de rivis Sayaks en Astayj, we mek di las wan na di papa fo ol tu di Sayaks en Mandane en Sayaks di onkul instead of di granpa fo Sayros.' Dat bin biys pan wetin a don diskoba from da tem de fo bi folt memba fo wan pan Whelsey in lekcho den we den bin pul na di milenial harbinger we bin de insay Septemba 1830, bot wan istri bot di Medo-Persian Empaia. A no bin don memba se Whelsey bin gi di nem Cyaxares to tu pipul den instead of wan -- wan di papa en di oda wan na Astyages in pikin. A memba wetin i tok bot di boy pikin, bot i bin aplay am to di Papa. Dat bin mek i no nid fo get en i no bin izi fo mek a no gri wit di chot en di oda anoteshon den we a bin don mek pan am. Whelsey bin don rili mek Astyages bi di papa fo ol tu Mandane en Caxares II, bot bak di pikin fo Cyaxares I.

A bin don memba korekt wan, a no bin fo jns don mek di anoteshon se 'Mandan bin mared to Kambis I, en bi di mama fo di mama fo Cyrus the Great,' Bot a bin fo don ad oda wan we 'sayaks = Darios di mede = onkul na Sayros II, di Great' -- in accord wit Whelsey in lekcho dem, en wit di prof dem en tek tem prezent konklushon insay mi not dem we wi don tok bot, pej 5 B to 7a.

Naw we a don no mi mistek en di enhans kredibiliti fo Whelsey in lekcho, a de prezent som pat den pan am, fo mek a go set in stori bot wan klos rilayshon bitwin Sayros di Gret en Dayros di Med, ivin afta we Sayros na Pashia trowe di di Midian yok we de na Darios in papa, King Astyages. Fo mek i izi fo fala, den go gi di introductory sabhed den insay kapital leta den. Don bak, den kin put wod den o frez den we den kin eksplen wan wan tem insay braket. Di empushment go bak som tem den de we den de yuz kapital o ondaskayn, nobodi no de pan den we de apin insay di orijinal wan.

Excerpts from wan pan Whelsey in lekcho den

1. Midia no de na di map fo di modan Eshia. trade trade na bin wan big big empaya, we bin de strech rawnd di sawt en west sho den na di Kaspian Si [wit Ekbatana, di modan Hamadan, as in kapital]. Ist de lay wetin den kol Tartary, o Sentral Eshia. Persia bin bond am sawt [wit Susa, o Shusan, as in kapital], en Asiria West [wit Ninive as in kapital].

[Babylonia bin bon in sawt neba Pashia bak na di west, wit Babilon as in kapital].

we de na di wol. . .

From di best layt we den kin trowe pan di topik, i tan lek se na Madai, we na Jafet in pikin, we na Noa in pikin, jns afta di dispershon [from Bebel]. I bin gro smol smol fo bi wan big big empaya, en den bin don put am onda in neba we bin get mo pawa, Asiria, en i bin kontinyu fo bi wan teritorial govmnt fo long tem. We den bin dismemba di Asirian Empaya onda Sardanapalus (BC 710), di midia bin kam bak fo bi indipendent. From dis tem te to di tem we Sayros bin bigin fo rul [di Pashian], i bin pas wan tem we na 176 ia, en wan pan den na bin fayv kiñ den we bin de afta am. Dijoces na bin di fos kiñ. I bin tek in ples bay Phraortes, we bin rul 22 ia en fodom bifo Ninive, fo tray fo avej in papa in day.

In boy pikin, Sayaks [Fondament fo di Midian Empaya], bin bigin bak di eriditayt kontes, en afta som difren foch, we bin de konset wit Nebukaneza, we na bin di kiñ na Babilon, we den kol Ninive, bin tek am, en i bin lef di wol

we di ay ay monument fɔ di monument fɔ mɔtalman fɔ kɔntinyu fɔ bia ɛn fɔ gɛt glori. Afta dat, i bin kɛr in an dɛn we bin win di wɔ go na di sawt te go na Ijpt we dɛn win Pashia, ɛn i bin go bak na Ekbaktaia [sic] we bin ful-ɔp wit bɔku bɔku tin dɛn we bin dɔn pwɛl, ɛn di kiŋ dɛn we bin de na di kiŋ dɛn bin de atɛnd.

Ɔnda dis monak, midia bin setul insay in pɔrmanent ɛn pawaful ɛmpaya. Sayaks, afta we i bin rul fɔ 40 ia, i lɛf in tron to in bɔy pikin we nem Astiaj, we dɛn kɔl insay di Skripchɔ Ahasuerus. Astyages bin gi in gyal pikin Mandane insay mared to Cambyses, we na kiŋ . . . na Pashia. Di frut we dis mared bin gɛt na bin di bigman we nem Sayrɔs, we na bin di prins we nɔ bin gɛt wan fɔlt pas ɔl di ɔda tin dɛn we bin apin trade trade we bin de trade trade kin bost.

Persia: dairekt sawt of midia lay wan big rɛnj ɔf teritri we dɛn no insay di ol ɛn mɔdan jiografi dem bay di nem ɔf Persia [we dɛn kɔl naw Iran, we de embras bak wetin wans na bin media]. Na India bin bɔnd am na di ist, na di sawt bay di Asirian ɛmpaya dɛn [we dɛn bin tɔk bɔt fayn fayn wan as di Pashian Galf bin bɔnd am na di Sawt ɛn na di West bay di Asirian ɛmpaya dɛn], we bin long pas 1,800 mayl, ɛn 1,000 pan dɛn bin gɛt bɔku bɔku Diskriptiv fɔ di say we i bin de as ɛmpaya afta dɛn dɔn pul Babilɔn (536 bifo Krays) ɛn di akwyeshɔn fɔ ɔl di big big domeyn dɛn we di las wan bin rul].

Dɛn tɛl wi insay Skripchɔ se Pashia, ɔ para, lɛk aw Daniel bin kɔl am, na in dɛn bin de kɔl am trade trade llam; ɛn se na Elam, we na Shem in pikin, bin de pipul dɛn, lɛk di tɛm we di midia na Madai bin pipul dɛn, na di dispershɔn [frɔm Bebel].

Na di tɛm we Ebraam bin de, wi go si se Cheorlaomer, we na bin kiŋ na llam, ɔ Pashia, we na bin wan big kiŋ insay in tɛm, we bin dɔn win sɔm kiŋdɔm dɛn na Eshia. Frɔm dis tɛm dɛn tru tru istri dɔn lɔs. I go bi se na di Asirian dɛn bin put dɛn ɔnda dɛn, we bin de kɛr ɔl di tin dɛn we bin de bifo dɛn ɛn kɔntinyu fɔ bi sɔntin we dɛn bin de tɔk fɔ long tɛm. Afta dat, dɛn bin gɛt dɛn fridɔm bak afta dat; bɔt i nɔ tu te, dɛn bin gɛt fɔ lɛf fɔ tek am bak to di Mides, lɛk aw a dɔn ɔlredi notis, ɛn dɛn bin lɛf fɔ trit dɛn, tru dɛn yon kiŋ dɛn, to di tɛm we Sayrɔs bin de. Cambises, we de na di Royal Family of Achamenaus, bin mared Mandane, we na bin Astyages in gyal pikin, we na bin di kiŋ fɔ di midia, ɛn i bin bi di papa fɔ Sayrɔs, we dɛn bɔn fɔ fri in yon kontri frɔm slev wok [to di Medes, di rul we in kiŋ, astyages, bin harsh ɛn i nɔ bin pɔpul ivin bitwin di Mide dɛn], fɔ mek Jeruselem kapchɔ bak, ɛn fɔ mek wan pan di wan dɛn we pas ɔl . pawaful ɛmpaya dɛn we bin ɛva de na Eshia.

II. Sayrɔs bin bɔn insay di ia bifo Krays 599. We i ol 12 ia, i bin go wit in mama Mandane na di Kɔt fɔ Midia. I nɔ tu te, Astyages bin charm wit di prɔmis apia fɔ in granpikin, insumuch se i kip am na midia, usay i bin de fɔ 4 ɔ 5 ia. Di yɔŋ plant . . . Prɔmis fɔ bi wan pawaful sida. Di we aw i bin de fil bad, di simpul we aw dɛn bin de pul am na di kontri, di we aw in at bin rili strɔng, ɛn di tin we pas ɔl, na di prowɛs we in an bin de du, bin mek di kɔt, di kamp, ɛn di ɔl gladi. Di Mid dem, ɔl tu nobul ɛn ignobul, pruv bay dɛn atakshɔn se Sayrɔs bin fulɔp fɔ gɛt, if noto destined, fɔ wɛr di krawn [we ultimately i du, ivin oba dɛn, wit di ɛp fɔ wan pat pan dɛn yon ami].

We i ol 17 ia i go bak na in papa in kɔt, dɔn i bin gɛt di lɔv we di Medes bin gɛt, ɛn i bin wɛlkɔm am wit zil we in yon pipul dɛn na Pashia bin gɛt. Insay di wɔ dɛn we nɔ bin de tink bɔt we dɛn bin de fet sɔm tɛm dɛn we dɛn bin de fet wit neshɔn dɛn we de nia dɛn, Sayrɔs bin de win ɔltɛm, ɔltɛm i bin de gi di maynd fɔ gi di maynd, ɛn i bin de mek di wan dɛn we dɛn bin dɔn win nɔ gɛt sɔri-at ɔltɛm. As in papa Kambis bin de go bifo, i bin de kɔl Sayrɔs smɔl smɔl wit am na di gɔvment, ɛn di lod we i bin gɛt fɔ bia wit. Na so i bin liv te i ol 40 ia. Bɔt di prayment na in layf nɔ bin de west we nɔ gɛt wan yus; Wan nyu tɛm we dɛn bin de yuz fɔ fet wɔ na Pashia bin bigin wit am. Dɛn bin mek wan kɔs fɔ disiplin we, insay shɔt tɛm, mek di Pashian dɛn bi di best sojaman dɛn na Eshia. Dɛn bin de plant di arts fɔ pis, sivilizayshɔn de go bifo kwik kwik wan, ɛn dis barbarous, enslaved, ɛn unimportant pipul dɛn, ɔnda di transforming genius of Cyrus, bin kam so bad bad wan dat dɛn neba dɛn bin de aks dɛn as dɛn dɔn ɔlredi aspir to di dominion of Asia.

Sayrɔs en Sayaks: Astayages, di Kiŋ fɔ Midia, [afta we Pashia dɔn pul kɔmɔt na pawa], i day, en lef in dominion to in pikin, Cyaxares [we wi kin kɔl Sayaks II], we bin ol pas Sayrɔs [wit wan ia [wit wan ia [wit . we wan tayt padi biznes en padi biznes go dɔn divelɔp insay di ia den we Sayrɔs bin de na di kɔt na Ekbatana, en i tan lek se den kontinyu fɔ du am eva afta Pan ɔl we i bin pul di astyage den we i bin de pul kɔmɔt na ɔda kɔntri den]. Neriglisar, we na bin di kiŋ na Babilɔn, . . . bin tink di day we Astayages day wan fayn kraysis fɔ aim wan exterminating strok na di pawa we di midia de gro, den tek wan big big ami we get 250,000 man den frɔm di pipul den we de na di west pat na di Yufretis, en den put in sef na den ed. Cyaxares II we bin dɔn tek di tɛm we gɔvment bin dɔn tek di reins fɔ di gɔvment [i bin kliana wan wit di aproval en blesin den we Sayrɔs bin get], bin jɔs fred fɔ di bɔku bɔku pripiament den we den bin dɔn mek, we bin de tretin noto fɔ jɔs tif di krawn en di empaya bɔt wantem wantem fɔ kil di tin den we i bin de op fɔ di midia we di midia go gi am go mek i flat di tin den we i de tɔk bɔt. Rise to the Empire of Asia [we i kliana se i bin tink se den kin du am na kɔnset wit Pashia]. Bɔt we i nɔ bin dɔn te, bay di bad bad prɔblem, i bin kɔnsentret in fɔs den kwik kwik wan, wit di rizɔlt fɔ di ekstrim rɛsistens, en sen am fɔ ep to Pashia, wit di ekspɛs dimand se Sayrɔs fɔ invest wit di kɔmand fɔ di ɔgzilari den.

Di dimand mit wit kwik komplians. Frɔm di pekul we we Sayrɔs bin tek in ami, wi kin tink se in kɔmprehensif jeneral bin dɔn ɔlredi gri wit am, da big big skim we i bin win afta dat bin dɔn eksekutiv . . . We den bin de mared den ɔl, den bin rich 31,000. Wan ami we den dɔn pik so, kin rili ebul fɔ du big big tin den.

Na di ed fɔ dis bɔdi, Sayrɔs jɔyn in ɔnkul Sayaks, we dɔn ɔlredi de rɛdi fɔ mach. Insay jɔyn kɔmand, den bin muf go na di bɔda den na Asiria, afta we Sayrɔs bin dɔn ridyus di Kiŋ na Aminia, frɔm wan rivolt, we den bin get insay di papa wan elyɔ we nɔ de muv, en insay di bɔy pikin, di intrestin Tigrans, we na bin wan bɔdi padi.

Neriglisar, di Kiŋ na Babilɔn, we dɔn kɔnsentret wan big big pawa we get 200,000 fut sɔlda en 60,000 ɔs den, go bifo fɔ go na di midia en mit di Medes en Pashian den, we nɔ de af pan den nɔmba, we nɔ de fa frɔm di bɔda den na di tu empaya den. Den bin fet wan jeneral fet, en Sayrɔs bin win ɔl. bikɔs pan ɔl we Sayaksa den bin get ikwal kɔmand, yet di masta sabi bukman we bin get sens pan Sayrɔs bin de aks fɔ en get di ɔna we den nɔ sheb fɔ di Lorel.

Den kil di ɔnaful kiŋ na Babilɔn, . . . en in kamp bin lef fɔ go na di Medes en Pashya. . . Di tron fɔ Babilɔn bin ful-ɔp wantem wantem bay Laborosoararchod, we in kruk we i du, insay sɔm mɔnt, bin beg di wan den we i bin de rul fɔ mek i go luk fɔ las ridres, bay we i bin sakrifays am fɔ mek den nɔ pe am. . . Belshaza [pikin en kɔ-rijent fɔ Nabonidus, we nɔ bin de de bɔku tɛm, we bin de lef di lod fɔ rul to in bɔy pikin] bin get krawn insay in ples. . .

In di midul, wan strong plan fɔ ɔpreshɔn bin de we Sayrɔs bin de du fɔ ridyus di strong ples den we di Asirian den bin de, en smɔl smɔl den bin de pripiana wan mach we nɔ bin de ambɔg am fɔ go na Babilɔn. . . . Di Famous Battle of Thymbra . . . bin mek in nem as di fɔs wɔman pan di Tiatra fɔ di Wɔl. Dis fet bin disayd di fate fɔ les Eshia. Sayrɔs bin rɔnata in prɔpati: Arabia en Siria bin ebul fɔ fɔdɔm bifo am fayn fayn wan, te di big Babilɔn bin tinap in wan pan di bank den na di Yufretis, en i bin de kray pan di pɔsin we bin win di wɔ, i bin vɛks we i bin dɔn win di wɔ trade, en i bin defy di tin den we i bin de tray fɔ du tumara bambay.

I bin kamp bifo di siti, en bigin wan rɛgyula siej. . . Na sɔm distans frɔm di siti, bɔku bɔku rizɔva den bin de, den bin dig fɔ di rizin fɔ get di wata we nɔ bin de na di Yufretis, en fɔ mek den nɔ get di bad bad tin den we kin apin we den kin put wata insay wan wan tɛm. Bɔku kanal den bin mek wan kɔmyunikeshɔn bitwin den rizɔva den ya en di riva. We den opin den kanal den ya, i izi fɔ mek di wata kɔmɔt na di say we i de, di bed we di riva lef na di say we i de dray, en wan fri say fɔ pas na di at pat na di siti we den put opin.

Den bin de selibret di pɔblik festival dem fɔ di Babilɔn pipul dem jɔs lek aw den bin de selibret wit di rɔsh we bin rili bɔku, we bin dɔn drɔnk, en we den bin de du bad bad tin den, en bɔku tɛm den bin de kontinyu fɔ du sɔm dez en den nɔ bin de ambɔg den. Sayrɔs bin pik di net bifo wan pan den festival den ya fɔ mek den kil in plan. .

We Sayrɔs bin de tek undisputed poseshɔn fɔ di siti, [Gɔd bin intarap di drinkin ɛn revelri fɔ Belshaza ɛn di Lɔd ɛn uman den na in eria wit wan supanachɔral han raytin na di wɔl, we Daniel bin intaprit fɔ am as minin Belshaza bin wej insay di balans ɛn bin fɛn se i want, ɛn in kiŋdɔm bin sheb ɛn gi to di Medes ɛn Pashian den].

Sayrɔs bin dɔn ɔlredi de na di get den na di pales. Di alam bin sawnd, ɛn di Impious Belshazza, we bin de rɔsh frɔm di ɔl, sɔd na in an, bin mit di Pashian den, ɛn wantɛm wantɛm den kot am to pis, wit ɔl in atendant den. . . .

Di day we Belshaza day . . . put wan tɛm to di sɛkɔn Asirian Empaya, BC 536. Di ridɔkshɔn pan Babilɔn bin fala bay di sɔbmishɔn fɔ ɔl di Asirian teritɔri den, ɛn di Empaia na Sayrɔs bin de na di nɔt bay di Kaspian ɛn Blak Si, Is bay India, Sawt bay di Arabian si [Pɛsia Galf] ɛn Itiopia, ɛn na Libia, di Mɛditarenian, ɛn Akipelag; fɔ ɔndastand Eshia Maynɔ, Siria, Ijpt, Arabia, Asiria, Aminia, Midia, ɛn Pashia; . . . . Cyrus ɛn Cyaxares, ɔ, as den kɔl am insay Skripchɔ, Darius di Mede, insay shɔt tɛm, di gɔvment bin mek di gɔvment nɔ muv. Den bin sheb di Empaia to 120 provins den, akɔdin to di Prɔfɛt, ɛn den bin pik Satrap, ɔ gɔvnɔ den oba den. . . .

Sayrɔs nɔmɔ: Tu ia afta Babilɔn, Sayaks, di ɔnkul, ɛn Kambis, di papa fɔ Sayrɔs, day, ɛn i bin lef di wan ol masta fɔ di Nyu Empaya, BC 534.

Fɔs not den pan Darios di Mid

1. Josef: '. . . Bɔt we Darios tek Babilɔn, ɛn we in, wit in fambul den we nem Sayrɔs, bin dɔn put wan ɛnd pan di pawa we di Babilonian den bin get, i bin ol siksti tu ia. I bin bi Astyages in pikin, ɛn i bin get ɔda nem bitwin di Grik den.' (Ant.x, 11, 4.)

2. Pulpit Commentary: 'Di tiori we dɔn get di big big sɔpɔt bitwin di wan den we de mentɛn di ol de fɔ Daniel na dat Darius di Mede na Cyaxares II' -- na dat mek, na so astyages ɛn ɔnkul fɔ Sayrɔs.

'Wi no se 'Gobaru,' ɔ 'Oybaru' -- 'Gbryas' insay Grik -- na Sayrɔs bin pik am fɔ bi Gɔvnɔ we i win Babilɔn, ɛn dat, insay di skript fɔ di Sindschirli monument den, gobris, _____ ɔ

_____. Noto lek Darios, _____.' Notis: Den kin tek blank den we den kin yuz fɔ skript we den nɔ go ebul fɔ dupliket wit wi ikwipment den.

3. Intaneshɔnal Stendad Baybul Ensayklopidya (we den kot we den nɔ yuz kot mak): Darios di Mid (Dan.6: 1; 11: 1) na bin di pikin fɔ di Ehasuerus (Xerxes) we bin de na di sid fɔ di Mɛd den (Dan.9:1). I bin get di gɔvment fɔ Belshaza di Kaldian we da prins de day (Dan.5:30-31; 6: 1), ɛn den mek am kiŋ oba di kiŋdɔm we de na di Chaldeans.

From Dan.6:28 Wi kin infer se Darius bin king kontemporaneously wit Cyrus. Apat frɔm di buk we nem Daniel, den nɔ tɔk bɔt Darios di Mɛd in nem bay in nem, pan ɔl we gud rizin de fɔ mek i no am wit Gubaru, ɔ Ugbaru, we na di gɔvnɔ fɔ Gutium, we den se na di Nabunaid-cyrus Chronicle fɔ mek den pik am bay we den pik am bay Sayrɔs as Gɔvnɔ fɔ Babilɔn afta den kech am frɔm di Kaldians.

(a) Gubaru na sɔntɛm wan transleshɔn fɔ Darius. Di sem radikal leta den na Arabik min 'King,'

'compeller,' ɛn 'restrainer.' Insay Ibru, den pul di rut min 'Lɔd,' 'Mistress,' ɔ 'Kwin': insay Arameik, 'Maya we get pawa pas ɔlman,' 'ɔlmayti.'

(b) Gutium na bin wan kɔntri we de na di nɔt pat na Babilɔn ɛn i bin de insay ɔl di pɔsibiliti insay di tɛm we Sayrɔs bin de pat pan di provins we nem Midia.

(c) Bõt ivin if gutiôm nõ bin de pat pan midia da tẽm de, na bin di kãstãm fã di Pashian kiŋ den fã pik Mides ẽn bak di Pashian den to Satrapi ẽn to di kãmmand fã di ami den. Na dat mek Darius -Gubaru kin bi mede, ivin if gutium nõ bin de pat pan midia prãpa.

(d) Bikãs Daniel nõ ẽva kãl Darius di Mede Kiŋ fã Midia, i nõ impõtant wetin in taytul ç pozishãn go dãn bi bifo den mek am kiŋ oba di say we di Kaldian den de. Bikãs di say we di pipul den na Kaldian bin de, nõ bin ẽva put ẽni wan pan di midia ç Pashia, no pruf nõ de na di buk we Daniel bin rayt se di pãsin we rayt am bin ẽva min fã tãk se Darius di Medi bin ẽva rul [ç den nõ bin dãn rul] bõt ẽni wan pan di midia ç Pashia. [I bin jãs nõ tãk natin bõt in antesident den pas se in na mede, bõt i mek am klia se in na wan impõtant pãsin na di patnaship we di Medes ẽn Pashian den get.]

(e) Den kãl Gubaru Gõvnõ (Pihatu), ẽn Darius Di Mede, King, nõto fã se i nõ gri wit di we aw i bin de; Bikãs trade trade ẽn bak di tẽm den we di pipul den na Oriental bin de rul trade trade, bõku tẽm den bin de kãl di gõvnõ den na di provins ẽn siti den kiŋ den.

Pantap dat, insay di Arameik langwej, den nõ go ebul fã fẽn wãd we fit pas 'kiŋ' fã sho di rula fã wan smãl kiŋdãm, ç provins na di ẽmpaya.

(f) Dat den se Dayrãs bin get 120 satrap den çnda am nõ de agens dis; bikãs di Pashian wãd 'satrap' nõ get wan patikyula wãd, jãs lãk di English wãd 'gõvnõ.' Apat frãm dat, den se Gubaru bin pik Pihatus çnda inseq. If di kiŋdãm we di Kaldian den bin get we i bin get bin big lãk di wan we Sagãn bin get [722-705 bifo Krays, 'kiŋ na Asiria' (Ayzaya20: 1) i go izi fã mek i pik 120 pan den sab-rula den ya, bikãs Sagãn bin gi nem to 117 siti den we de çnda am ẽn kãntri den we i bin pik in prefekt ẽn gõvna den oba

(g) Di pipul den, neshãn den, ẽn langwej den chapta 6 nõ de agens dis aydentifikeshãn;) Dis aydentifikeshãn de sãpãt mã bay di tru tin se no çda pãsin nõ de we istri no we den kin min gud gud wan Sãm,. fã tru, dãn tink se Dayrãs di Midia na bin pãsin we de sho aw Dayrãs Histaspis bin de trade bõt dis dãn mek i nõ pãsibul bikãs Darius Histaspis in abit, di tin den we i bin du, ẽn di kiŋdãm we i bin get, we wi no gud gud wan frãm in yon monument den ẽn frãm di Griki pipul den; di wan den we de rayt istri, nõ tan lãk wetin Daniel tãk bõt Dayrãs di

Mid. [End of quotation from International Standard Bible Encyclopedia.]

POSTSCRIPT

Den ataya wan çda pej wit wan çhot frãm THE ILLUSTRATED BIBLE DICTIONARY (1980), wit anõteshãn den we den dãn chenj. Den ripresent bõku pan wetin den bin fã dãn tãk insay di çrijinal anõteshãn den if nõto fã wan mistek we den memba wan pan Welsi in lãkshãn den we den bin pul na di Milenial Harbinger insay Septemba 1830, bõt wan istri bõt di Medo-Pashian ẽmpaya.

PHYLOLOGICAL NOTE ON XERXES AND AHASUERUS

Di spelin Xerxes na fã tray fã translet to Griki, ẽn frãm dat to English, di Pashian wãd Khshayarsha. Di sem wãd insay Ibru bin tek wan we we den bin dãn mek den vãys so dat den go mek Ahashawerãsh, ẽn den translet am insay English as Ahasuerãs. Den se di Ibru wãd, ẽn den tink se na di Pashian wãd, bin min 'kiŋ.' Den kin yuz am as nem ç taytul. Den yuz am na di Buk we ẽsta rayt wit çda Ibru wãd we min kiŋ ç advaysa, so dat wi get di wãd 'kiŋ Asherãs' (1;2,9,16,19; 2:1,12,16,21; 3: 1,6,7,8,12; 10: 1,3).

Chapta 4

Prãfesi - Kiŋdãm

Daniel Chapta 7

1. As Daniel Pik: Dis chapta get wan drim en vishon den we den kin kompia to di drim we Nebukaneza bin drim insay Chapta 2, bot i get som tin den we den ad pan am. Insay Daniel in vishon den, i si 4 wayl animal den we tinap fo 4 kinjom den na di wol we bin de afta densef, en wan kinjom we go de sote go we den bin get na evin from 'di tem we den bin de trade trade' we 'wan we tan lek mtalman pikin' bin tek in ples. We olman gri, den tin ya tinap fo di sem kinjom den we Nebukaneza bin de sho na di drim, we bigin from Babilon en Nebukaneza as in kij. Akodin to Daniel, den bin gi da kinjom de to 'di Midya en Pashia' (5: 28), we den ripresent ya en oda say den as wan kinjom fo di pipul den we den joun (luk 6: 8,12,15; Esta 1: 13,14,18 -20;10-2) -- wan Medo-Pashian empaya, if yu want. En we i don tek di Babilon empaya, Dayros we komot na Midya bin get di kinjom (5: 28; kompia 11: 1). Don insay tu-tri ia, akodin to di wol istri, we di las wan bin don day, Daniel tok bot di 'rij we Sayros we na Pashia bin de rul' as i de fala (6: 28; kompia 10: 1).

2. As Conservative Protestants Versus Roman Catholics and Liberals bin de intaprit am: Di tradishonal we aw di Protestant intaprita den bin de si am na dat di 4 kinjom den we bin de afta densef na Chapta 2 en 7 na bin di Babilonian, Mido-Pashian, Gris (o Masidonia), En Roman empaya den, wit di nomba fayv wan di wol kinjom na Krays in wan, we den bin mek insay di Roman kij den tem. Bot di Roman Katolik en fri intaprita den don tek boku pan di pipul den na Midya en Pashia as tu empaya instead of wan, en dis don mek di Gris Empaya na di nomba 4, en Izrel na di nomba fayv. Di Roman Katolik den de du am mo fo koba di tradishonal Protestant intapriteshon se di 'smol on' fo di nomba 4 wayl animal (7: 8,19-26) tinap fo di Papa en di rilayshon we i get wit di Roman Empaya. En di wan den we de eksplen fridom we noto Katolik kin du dat bikos den no biliv pan profesi we de tok bot wetin go apin, we den go get fo gri if den gri se di nomba 4 wol empaya we de na Chapta 2 en 7 na di wan we de na Rom. Bikos di Roman Empaya no bin tek di Grik in ples te di fos sentiword bifo Krays, wit di sobjogayshon fo Siria insay 63 bifo Krays en Ijpt insay 30 bifo Krays, en den de agyu se den rayt di Buk fo Daniel insay di sekon sentiword bifo Krays

3. Libal en Katolik Intepriteshon No Sustainable en Ineffectual: Fo mek di Grik instead of di Roman empaya bi di nomba 4 we Daniel bin want fo bi, no solv di problem fo Katolik en fridom atol. Bikos Daniel bin tok bot tri wol empaya den nomo, noto 4, we go tek di Babilon in ples, bot di istri we no de na di wol sho klia wan se di Roman na bin wol empaya bak, en na di las wan we tek di Babilon in ples.

As, di tem we di nomba 4 wol kinjom bin de afta densef, di God we de na evin bin fo mek wan kinjom we de olsay na di wol we no go pwel o tek oda pipul den (2: 3435; 44-45; 7: 13-14, 16). 27). Dis di fridom en Katolik den go mek di kinjom na Izrel. Bot den no bin don mek dat insay di tem we di kij den na Gris bin de. Den bin don mek am na Saynay insay di ia 1500 bifo Krays, en i bin don insay di ia 70 afta Krays we di ami den na Rom bin pwel Jeruselem, insay di tem we di Roman kij den o empara den bin de. En if wi tek am se i bigin insay di 2nd sentiword bifo Krays di tem we Judas Makabios en di wan den we bin de fala am bin get in indipendens from di Sirian pat pan di Gris empaya, lek aw di intaprita den we wi don tok bot de du, i bin stil kam don insay di ia 70, 1970 afta Krays. en i no bin de sote go. I no bin eva bi kinjom bak we de olsay na di wol.

Apat from dat, if wi tink bot di fayv wol kinjom we de afta densef as Krays in spiritual Izrel, as i fo don bi -- noto fo dis wol (Jon 18: 36) -- i no bin mek am te di Roman kij den bin de. Bikos Jon di Baptist en Jizos en in disaypul den, bifo Jizos day, den bin de prich am as 'i don nia' (Mat.3:2; 4:17' 10:7) o 'i don kam nia una' (Lyuk 10 :7, 11). Arawnd siks mont bifo den nel am pan di kros en get layf bak, Jizos bin tok se 'som pan den de ya we tinap nia de, we no go eva test day te den si God in kinjom kam wit pawa' (Mak 9: 1). Don, afta we i get layf bak, i mek in aposul den biliv se 'una go get pawa we di Oli Spirit kam pan una' (Di Aposul Den Wok [Akt] 1: 8), we i bin don tok se den go 'baptayz noto boku dez afta dat' (v. 5). En, pan Pentikost, ten dez afta i go na evin, 'den ol ful-op wit di Oli Spirit, en bigin fo tok oda langwej den lek aw di Spirit de gi den fo tok' (Di Aposul Den Wok [Akt] 2: 1-4). Di Spirit in pawa kontinyu fo sho bay 'boku wondaful tin den en sayn den [we] den du tru di aposul den' (v.43).

Apat fróm dat, den bin dón tɛl Jizs in mama bifo den bɔn am, se 'i go big, en den go kɔl am di Pikin fɔ di Wan we de ɔp pas ɔlman: en di Masta Gɔd go gi am in papa Devid in tron: en i go rul oba Jekɔb [Izrɛl] in os sote go; en in kiŋdɔm nɔ go dɔn' (Lyuk 1: 32-33). En pan Pentikɔst, bay di inspekshɔn fróm di Oli Spirit, den bin prich se i dɔn get layf bak en go ɔp na evin fɔ sidɔm na Devid in tron (Di Apɔsul Den Wok [Akt] 2: 22-36) -- dat na fɔ rul di pipul den we de na Gɔd, spiritual Izrɛl, fɔ Gɔd, lek aw Devid bin dɔn du we i de rul oba bɔdi Izrɛl. Afta dat, den bin se den bin fri 'di oli wan den en di fetful brɔda den we de insay Krays' fróm di pawa we daknes get en 'den translet den . . . insay di Kiŋdɔm we di Pikin [Gɔd] lek' (Lɛta Fɔ Kɔlɔse 1: 2, 13). En we Jɔn bin de rayt di Reveleshɔn nia di end pan di fɔs Kristian sentiwoɔd, i bin tɛl in Kristian rida den se, 'Mi Jɔn, [mi] una brɔda en a de tek pat wit una pan di trɔbul en kiŋdɔm en peshent we de insay Jizs' (1: 9). In ɔda woɔd, Krays in kiŋdɔm bin de en na di wan den we bin de 'insay Jizs' -- dat na, di wan den we bin de wit am en we de obe am. En ɔl dis na di tɛm we di Roman kiŋ den bin de, nɔto di tɛm we di kiŋ den na Gris bin de.

4. Fɔ dɔn en wetin i min: So, i tan lek se i nɔ go ebul fɔ avɔyd se di Roman Empaya na bin di nɔmba 4 kiŋdɔm we Daniel 2 en 7 tɔk bɔt, en di tɛm we di Gɔd we de na evin go de, go mek wan kiŋdɔm we go de ɔlsay na di wɔl en we go de sote go. 'Insay den [di Roman] kiŋ den de, di Gɔd we de na evin go mek wan kiŋdɔm we nɔ go eva dɔnawe wit, en den nɔ go lef di rayt fɔ rul am to ɔda pipul den: bɔt i go brok brok en dɔnawe wit ɔl den kiŋdɔm ya [di 4 bifo am], en a go tinap sote go' (2: 44). En dis involv tin den we get fɔ du wit divelɔpment en di 'ten ɔn' en ɔda 'smɔl ɔn' fɔ di nɔmba 4 wayl animal ɔ kiŋdɔm, ileksef wi ebul fɔ no den wit sho ɔ wi nɔ ebul fɔ no den.

5. Divishɔn den fɔ di Fɔs Kiŋdɔm: Insay Daniel 2, di nɔmba 4 kiŋdɔm bin tinap fɔ di leg en fut (we den tink se na tu) en fut finga den (we den tink se na ten) fɔ di imej we Nebukanɛza bin drim bɔt. I go mɔs bi se den tin ya bin tinap fɔ di we aw den bin sheb di Roman Empaya to di say den we den bin de rul na di ist en west, we get 'ten' kiŋdɔm ɔ provins den. Insay Daniel 7, den sho di nɔmba 4 kiŋdɔm lek wayl animal we get ten ɔn (vs.7,20, 24), we den se na 'ten kiŋ den' (en, fɔ tru, den rul den) we kɔmɔt ɔ kɔmɔt insay en we den tɔk bɔt as i bi pat pan di kiŋdɔm we den tɔk bɔt (v.24). En insay Reveleshɔn 17, i tan lek bak se wi get di Imperial Rom we den ripresent as animal we get 'ten ɔn' (vs.3, 12, 16). Den wan ya bin tinap fɔ ten kiŋ den we di tɛm we den rayt Reveleshɔn nɔ bin dɔn get den kiŋdɔm yet, bɔt den go tek den insay tɛm fɔ rul wit di wayl animal en as pat pan in kiŋdɔm ɔ empaya fɔ shot tɛm we den tɔk bɔt as 'wan awa' (vs .1217), bifo den pwel di empaya we den tɔk bɔt.

6. Aydentiti fɔ di 'Ten ɔn': Di nɔmba 'ten' nɔ kin bi fɔ presishɔn ten, bɔt i kin bi rawnd nɔmba we de sho ɔl di nɔmba we nɔ de dɔn yet gud gud wan. En pan di wan den we tink se presishɔn ten min se den nɔ get wanwoɔd bɔt uswan den mek am. Dat na tru fɔ di wan den we de ol, wi biliv mistek, di Grik fɔ bi di nɔmba 4 kiŋdɔm. Fɔ egzampul, Kalumɛt bin kɔl wan wan kiŋ den as: (1) Selikɔs Nikatɔ, (2) Antiɔk Sɔta, (3) Antiɔk

Tiɔs, (4) Antiɔk Kalinikɔs, (5) Selɔkɔs Sɛraunɔs, (6) Antiɔk di Gret, (7) Seleucus Philopater, we na Antiochus Epiphanes in brɔda, (8) Laomedon, we kɔmɔt na Mitylene, we na Siria en den bin dɔn gi Fenisya, (9) Antigɔn, en (10) di las wan in pikin, Dimitriɔs, we bin get den provins den de, di taytul den fɔ bi kiŋ. ɔda wan den lef Dimitriɔs, en bigin wit Alɛgzanda di Gret, ɔ mek sɔm ɔda chenj. En den ɔl get miks pan di wan den we bin de bifo den en di wan den we bin de da tɛm de, bɔt i tan lek se di skripchɔ den mek den ɔl bi pipul den we bin de da tɛm de.

Di sem tin we nɔ get wanwoɔd bitwin di wan den we de tek, wi biliv kɔrɛkt wan, se di Roman Empaya na di nɔmba 4 kiŋdɔm we Daniel 2 en 7. Fɔ egzampul, Adam Klak se 'den kɔl den so:' (1) Di Roman Senate, (2) Grik den, na Ravena, (3) Lombards, na Lombardy, (4) Di Huns, na ɔngaria, (5) Di Alemans, na Jamani, (6) Di Franks, na Frans, (7) Di Burgundians, na Burgundy, (8) Di Saracens, na Afrika en pat na Spen, (9) Di Goths, na ɔda pat den na Spen, en (10) Di Saksin pipul den, na Briten. Wan big buk we Horne rayt we nem Introduction to the Critical Study and Knowledge of the Holy Scriptures (1889) gi fayv list den we bɔku bɔku masta sabi bukman den rayt, en nɔto tu pan den nɔ rili di sem pan ɔl we den ɔl get sɔm tin den we fiba.

En Straub in Biblical Analysis (1935), we get bōku bēnifit ɔltogeda, list den tin ya wit ivin mō difrēns en wit deti den we den ad: (1) Di Franks, AD 360-749; (2) Ɔstro-Gōt den, frōm 385-523 afta Krays; (3)

Visi-Goths, 398-419 afta Krays; (4) Vandal den, frōm di ia 429 to 533 afta Krays; (5) Di pipul den na Bōgōnō, frōm di ia 419 to 534 afta Krays; (6) Saksin pipul den, frōm 449-457 afta Krays; (7) Suevi, frōm di ia 409 to 585 afta Krays; (8) Gepidi, frōm di ia 453 to 566 afta Krays; (9) Lombards, frōm di ia 568-774 afta Krays; en

(10) Istan Empaya, AD 595-1453.

Wetin mek Straub get di Istan Empaya we bigin insay AD 595, nō klia. Bōt i kin bi se na mistek we den mek pan tayp, wit AD 395 we den bin want. Bikōs na da de de, wit di day we Emparō Tiodosiōs, we na di nōmba fayv pōsin we tek Kōnstantin di Gret in ples, day, den bin sheb di Roman Empaya bitwin in tu bōy pikin den, Akadiōs en Ɔnōriōs -- den gi Akadiōs di ista haf wit in kapital na Kōnstantinopl en Ɔnōriōs den gi di west af wit in kapital siti na Rom. Di Roman Empaya na di West bin dōn insay AD 496. Bōt di Istan Empaya, ɔ Ist Roman Empaya, we den kin kōl bak di Bayzantin Empaya, bin las te Kōnstantinopl fōdōm to di Turks insay AD 1453.

Den kam fō kōl am di Bizantin Empaya frōm di Grik tōj we nem Bizantin we de na di Bōspōrōs Stret we de sheb Yurop frōm Eshia, den bil am bak, mek den get wōl den, . en Kōnstantin bin chenj in nem, en i kōl am Nyu Rom en mek am di kapital siti fō di wan ol Roman Empaya, en i bin de te di empaya we wi bin dōn tōk bōt. Afta da patishōn de di Roman lō en bōku pan di ol Roman tradishōn den bin kōntinyu fō de na di Is, pan ɔl we i nō tu te, Latin bin gi ples to Grik as di langwej we pipul den lēk, en layf en art bin kam fō bi mō en mō tin den we de apin na di ist. Di chōch bin de difrēn mō en mō bak na di Is en West, we mek bōku pipul den nō gri en las las, fōmal brek en ekskōmyunikeshōn insay AD 1054 we dōn kōntinyu frōm da tem de.

Di bottom lain, bōt, wit riferens to di 'ten' kiŋ ɔ kiŋdōm den tan lēk se wi nō go ebul fō nō presishōn udat ɔ wetin den bin bi, if di nōmba na rial en difinit instead fō simbolik. Nōto jōs di patikyula arenjment den we man den dōn kam wit nō gri wit densesf, i tan lēk se nōbōdi nō mit ɔl di tin den we di skripchō se.

Insay ɔl tu di Daniel en Reveleshōn, den na pat en pat pan di Roman Empaya bifo i skata, en den ɔl jōyn fō mek wō agens di 'sent den' (Daniel) en di 'Leb,' di 'Lōd fō di masta den, en Kiŋ fō kiŋ den' en di wan den we 'wit am' (Reveleshōn). En insay Reveleshōn, nōto jōs di Ship en di wan den we bin de wit am bin win den, bōt densesf, kam fō et di raregal siti (Pegan Rom) en mek i nō get pōsin as pōsin we de kōrōpt en we de mek i sōfa -- na dat mek, i tan lēk se den et am tinap fō rul den we bin bi Kristian en ep fō put pegan rilijōn ɔnda di kiŋdōm bifo di las wan fōdōm. En insay Daniel, den bin transfa di pawa frōm di enimi den fō di oli wan den to di oli pipul densesf, jōs lēk aw i bin bi insay di Roman Empaya we Kristian rilijōn bin win pegan rilijōn. So, usay Daniel en Reveleshōn difrēn smōl pan di ditel den, den jōs de sōpōt densesf pas fō agens densesf.

Insay Reveleshōn, di 'ten' den bin de fōs pat pan di 'biest' fō 'wan awa' bifo i go 'into perdition' en we i bin stil de fet wō agens di oli wan den. Bōt di Lombards, we wi bin dōn tōk bōt na klos to ɔl di list den we wi dōn tōk bōt, bin kam fō bi kiŋdōm, akōdin to Straub, insay AD 568 en den kōntinyu te to AD 774, we di biginin de na afta di west pat na di empaya fōdōm insay AD 496. En i bin stil lōng pasmak afta di empaya dōn dōn insay di fōs senti wōd AD (di 300s) to bi pōsin we de mek Kristian den sōfa. Infakt, di biginin de fō ɔl di 'ten' as Straub bin rayt [AD 360, 385, 398, 429, 419, 449, 409, 453, 568, en 595] tu let fō involv insay di impyōrial sōfa we di Roman Empaya) pas di abortiv tray we di Apōstat Emparō Julian, . AD, 361-63, we na di Frank den nōmō, AD 360-749, bin fō dōn tek pat pan bōt nō bin tek pat, so fa as wi get eni rēkōd). Pantap dat, di 'Istan Empaya' as a so, we bin get in fōmal biginin wit difrēn empara den insay AD 395, nō bin eva bi pōsin we de mek Kristian den sōfa, bōt na den padi en protekta insted.

Fō dōn, apat frōm we den nō bin de involv pan di impyōrial sōfa, ɔl di ten as den list we Straub bin rayt (wit jōs pas af we den dupliket na ɔda list den) bin kam fō de -- pas di Lombards en di Istan Empaya (of fō di Lombards

nɔmɔ, if den kɔrɛkt di de we Straub bigin fɔ di Istan Empaya) -- bifo di Westen Empaya dɔn dɔn, ɔl di we frɔm AD 360 to 453, ɔ frɔm 116 to 23 ia bifo i fɔdɔm. Naw -- if wan de tinap fɔ wan ia, as den kin kɔmpyutayt am bɔku tɛm -- di wan awa we eni wan pan den wan ya bin get pawa wit di wayl animal go bi 1/12 ɔ 1/24 pan wan de -- na dat mek, na wan mɔnt ɔ 1/2 mɔnt! -- we tan lɛk se i nɔ mek sɛns, nɔto jɔs bikɔs i shɔt pasmak bɔt mɔ bikɔs i nɔ rayt di lɔng we den de liv togɛda wit di animal as yu kɔmpia am wit di wanwɔd we den get fɔ get shɔt pawa wit am. So, i go tan lɛk se di 'wan awa' fɔ bi sɔntin we de sho wan shɔt tɛm we yu kɔmpia am bɔt we nɔ get wan patikyula tɛm. En if na so i bi, i nɔ go izi fɔ mek di 'tɛn ɔn den' sef de sho sɔntin pas fɔ bi jɔs tɛn kiŋ ɔ kiŋdɔm den we pɔsin kin no. Dis go mek di difrɛns den we de na di list den we get big big masta sabi bukman den we de tray fɔ gi den presishɔn, ileksef den kɔnsavayv ɔ fridɔm pan den tioloji.

7. Di 'Smɔl ɔn' fɔ di Fɔs Kiŋdɔm: we den introduks am na Daniel 7: 8, den se i kam ɔp bitwin di tɛn ɔn den, bifo den tri pan di fɔs ɔn den bin pul di rut den.' Den tɔk neks bɔt am se i bin de fet wɔ wit di 'sent den' en win den -- 'te di ol tɛm kam, en den gi ɔjɔment to di oli wan den we de oba di Wan, en di tɛm kam we di oli pipul den get di kiŋdɔm' (vs.20-22 en di ɔda wan den).

En insay vs.24-27, den tɔk bɔt am se i de put tri kiŋ den dɔŋ, i de tɔk wɔd den agens di wan we de ɔp pas ɔlman, i de taya di oli wan den we de pan di Wan we de ɔp pas ɔlman, en i de tink fɔ chenj di tɛm en di lɔ -- en den alaw am fɔ du am du am fɔ 'wan tɛm en tɛm en af tɛm' (den kin tek am se na 3 1/2 ia) -- afta dat den kin tek in rul, en 'di kiŋdɔm en di den go gi di pipul den we di oli wan den we de oba Gɔd in oli wan den de rul, en di big big kiŋdɔm den we de ɔnda di wan ol evin.'

'Taym, tɛm, en af tɛm' (v.25) apin bak na 12: 6, en insay ɔl tu, i de tɔk bɔt wan tɛm we den de fet di oli wan den ɔ Gɔd in pipul den. I apin bak na Reveleshɔn 12: 14, sɔntɛm den tek am frɔm Daniel in wɔd den, en i ikwal to 'wan tawzin tu ɔndred en skɔt dez' na vas 6 en na 11: 3, en to 'fɔti en tu mɔnt' na 11: 28 en 13: 5 -- we ikwal to 3 1/2 ia -- en semweso i ripresent tɛm we den go mek Gɔd in pipul den sɔfa bad bad wan. Insay Reveleshɔn, i tan lɛk se i difrɛn frɔm di 'tawzin ia' we de na Chapta 20: 1-6 we di oli wan den fri frɔm intanashɔnal en bɔku kɔntri den we den de mek sɔfa, we na di kwaliti bifo en fɔ shɔt tɛm afta di ': tawzin ia.' If den yuz di we aw den de eksplen di Baybul insay di ia fɔ wan de insay ɔl tu di tin den, 3 1/2 prɔfɛt ia go tinap fɔ 1,260 kalenda ia en di tawzin prɔfɛt ia go tinap fɔ 360,000 kalenda ia. Bɔt i kin bi se den ɔl tu na sɔntin we get fɔ du wit sɔntin pas fɔ bi sɔntin we rili apin, en wan pan den tinap fɔ shɔt tɛm we nɔ get wan kɔmpitishɔn en di ɔda wan tinap fɔ tɛm we nɔ de dɔn bɔt we lɔng pasmak.

Liberal en Katolik intaprita den de yuz di 3 1/2 ia na Daniel 7 to di tɛm we Antiɔk Epifanis bin fet Izrel en tray fɔ pul di Ju rilijɔn, we mek, lɛk aw den de du, di nɔmba 4 animal na da chapta de fɔ bi di Gris empaya, en Antiochus Epiphanes fɔ bi di 'smɔl ɔn,' we kam na pawa afta we i pul bɔku pipul den we bin de fet fɔ di gɔvɔment. En di 'tri pan di fɔs ɔn den' we den pul bifo am (v.8), we den eksplen se na 'tri kiŋ den' we i put dɔŋ (v.24), sɔm pan di wan den we de eksplen di Baybul tink se na (1) . in brɔda we nem Selikɔs di Sekɔn, we den bin kil, (2) na bin Selikɔs di Sekɔn in pikin, Dimitrios I Sɔta, en (3) na bin Selikɔs in smɔl bɔy pikin ɔ sɔntɛm Heliodorus, we in plan fɔ kil Seleucus wit di intenshɔn fɔ put in smɔl bɔy pikin na di tron wit in sef as rijent -- bɔt na Antiochus Epiphanes kil am, we in sef bin tek di tron en den se na in mek ɔl di tin den we apin we mek i tek di tron . Fɔs, yu tink bɔt dat, i go tan lɛk se da intapriteshɔn de go fayn if den get sɔntin fɔ du wit Antiɔk Epifanis wit di nɔmba 4 instead fɔ di tɔd wayl animal en kiŋdɔm. Bɔt we yu tink bɔt am bak, den sho di tɛn ɔn den na di vishɔn as den de di sem tɛm, bɔt insay di fridɔm en Katolik intapriteshɔn den, bɔku pan den de afta densef.

As fɔ Protestant intaprita den, bɔku pan den biliv se di nɔmba 4 wayl animal en kiŋdɔm na Daniel 7 tinap fɔ di Roman empaya en i ikwal to di wayl animal we de na Reveleshɔn 13: 1-10 en chapta 17, we semweso bin get tɛn ɔn, den dɔn get tradishɔnal en pipul den (bɔt nɔto wanwɔd) bin tɔk se di 'smɔl ɔn' we Daniel 7 rayt, tinap fɔ di Papa. Bɔt stil, pan di wan den we de du dat, nɔbɔdi nɔ gri bɔt us diveshɔn den na di Roman empaya we di tri ɔn

den we di Papaship 'put dɔŋ' de sho. Fɔ egzampul, Straub se 'di Ostro-goths, Vandals, en Burgundians, bikɔs den na bin Arian den pan fet.' Bot Adam Klak se: 'I go bi se den tin ya na bin, 1. Di exarchate of Ravenna. 2. Di kinɔdm we di Lombard den bin de rul. En, 3. Di stet na Rom.'

Dɔn Klak eksplen lek dis: 'Den gi di fɔs wan to di Pop, Stivin di Sekɔn, bay Pepin, we na bin kin na Frans, insay di ia 755 afta Krays; en dis na bin di pɔp in prins den we bin de na di tem we i bin de rul. Di sekɔn wan na Chalmen bin gi Sent Pita, insay 774. Di tɔd wan, we na di stet na Rom, na di pop bin gi am, pan spiritual tin den en pan temporal, en Lɔys we bin de wɔship Gɔd bin kɔnfyus am to am.'

(NOTE: Den kin kol di las wan bak Louis I ɔ Louis di Pious, in pikin, en in ples (AD 814-48) fɔ

Charlemagne as empara na di West. Charlemagne bin dɔn bi wan Karolingian kin fɔ di Franks, 714-814, bot Pop Lio III bin krawn am pan Krismas De, 800, as empara bak fɔ di West, bikɔs i bin dɔn bi pɔsin we de sɔpɔt am en protekt am fɔ di papaship emperor in 476. So, Charlemagne bin klem legitimate succession frɔm di Romans.)

Wan ɔda intapriteshɔn, we den prezɛnt insay di wan den we den rili rɛspekt Pulpit Kɔment, mek di ten ɔn den fɔ bi ten 'majistri' den na di Roman Ripɔblik, en di empara fɔ di Roman Empaya we bin fala di Ripɔblik fɔ bi di 'smɔl ɔn' we den waks big, bifo am tri pan di fɔs ɔn den bin 'plɔk ɔp' ɔ 'put dɔŋ.' Wan sɔmari fɔ in eksplen na dis: As di praymar minin fɔ di 'ɔn' na pawa, i tan lek se di sɔlv we go mɔs bi na fɔ tek di 'ten' ɔn den as di majistri den na Ripɔblikan Rom. Den pipul ya na bin, fɔ tɔk roughly, ten -- tu konsul, fɔs tu prɛta, tu sens, en 4 tribyun. Di Roman kɔnstityushɔn nɔ bin no atɔl di pawa we di kin bin get; bot, we i kam ɔp afta di ɔda wan den, i absɔb di pawa fɔ tri pan den majistret ya -- di tributarian, di pretorian, en di sens. Bot i tan lek se dis eksplen nɔ gri bikɔs i de chenj frɔm wan wan majistret to kategori den; en, if di tributarian kategori bin get 4 majistret den, di pretorian bin get tu, en di sensɔn bin get tu, dat de mek wan totel na et instead ɔf tri majistri den we den absɔb!

ɔgɔstɔs (27 BC-AD 14), granpikin fɔ Julius Siza, we bin dɔn mek di empaya pɔsibul bay we i bi dikteta fɔ layf ali insay 44 BC, na in nɔmɔ den kil am, bot, pan Mach 15 da ia de as a rizulta, en de bikɔs den nɔ bin no eni empara te 17 ia afta dat we ɔgɔstɔs bin tek di kin insay 27 bifo Krays, lek aw den dɔn sho; dɔn Taybirios (14-37 afta Krays), Kaligula (37-41), Klɔdiɔs (41-54), en Nero (54-68). Afta dat, den bin fet fɔ shɔt tem bifo Vespasian bi kin, en in sojaman den bin pik di jeneral den we nem Galba, ɔto, en Vitellius evri wan. Galba bin rigɛn fɔ sɔm mɔnt (68-69) en den kil am; Otho (69, Janwari-Epril), en tek in yon layf; Vitellius sɔmtem (69) -- di tri dem we de rul wan totɔl fɔ nli lek 18 mɔnt. Vespasian bin dɔn no Vitellius en Otho, bot insay di ia 68 afta Krays, in yon sojaman den bin deklare am as empara. We den kam bak frɔm di Is, in ami en Vitellius in ami bin fet en den kil di las wan, en den bin tek Vespasian as empara. Bot i bin dɔn put wan ɔn nɔmɔ, nɔto tri, -- bɔku pipul den we de rayt bot istri nɔ de kol eni wan pan den bikɔs den bin de mek lek se den na di empara den pas fɔ bi bona fide empara den en bak den nɔ bin get wanwɔd we nɔ impɔtant. Bot stil, we wi kɔnt den, na et empara den nɔmɔ bin de bifo Vespasian (we bin de rul wan afta di ɔda, bot, pas fɔ kɔnt di sem tem) -- en if den fɔ kɔnt Julius Siza, nayn nɔmɔ den bin stil de. So, Vespasian nɔ bin ebul fɔ bi ilevin ɔn we de put 'tri pan di fɔs ɔn den' na Daniel 7: 8. Pantap dat, nɔto te Domitian (AD 81-96) wi get wan monsta enitin lek di 'smɔl ɔn' we Daniel bin tɔk bot, en ivin in nɔ bin put tri ɔn den we bin de bifo am dɔŋ. So, i nɔ izi fɔ mek enitin bot dis intapriteshɔn gri wit di prɔfɛt ripreshɔn.

Di upshot of ɔl dis na dat i tan lek se wi nɔ go ebul fɔ no fɔ tru di eksaktɔl aydentiti fɔ eni wan pan di 'ten' ɔn ɔ di 'smɔl ɔn', if na so den bin want fɔ du. En pan ɔl we di tin we pipul den lek fɔ eksplen di 'smɔl ɔn' na dat i bin ripresent di Papa, da aydentifikeshɔn de nɔto witout in prɔblem den. Apat frɔm di tin we nɔ sho bot di 'tri ɔn den' we den se i dɔn 'plɔk ɔp' ɔ 'put dɔŋ,' na di tru tin se i nɔ bin get in ɔrijin te sɔm tem afta we Rom fɔdɔm insay AD 476, en arose rather upon the ruins of the western empire -- kwik kwik wan afta ɔl 'ten ɔn' den bin dɔn yuz ɔtoriti wit en as pat pan di 'bist' fɔ wan 'awa,' i bin de fet di oli wan den en afta dat i bin tɔn agens di raregal siti we nem Pegan Rom en i klia se i bin ep fɔ mek Kristian rilijɔn go bifo pas pegan rilijɔn na di empaya, en semweso afta di 'biest' we bin de na di kin in Rom bin dɔn go 'into perdition,' ɔl as den bin dɔn tɔk insay Reveleshɔn 17.

NOTIS: Adam Clarke se, 'To nɔbɔdi nɔ go ebul dis [smɔl horn of vs.24-26] aplay so gud ɔ so ful wan as to di pop den na Rom.' En bak: 'If di pawa we di papa get, as ɔn ɔ temporal pawa, den bin want am ya, we go mɔs bi, (en wi no se den gi da pawa de insay 755 to Pop Stivin II, bay Pepin, we na bin kiŋ na Frans,) we wi de kont wan tawzin tu ɔndred en siksti ia frɔm dat, den briŋ wi kam na AD 2015.' Pan ɔl we i se, 'A nɔ de pe atenshɔn pan den de den ya en a nɔ de disayd fɔ du sɔntin,' i tɔk fayn bɔt den we i tɔk bɔt 8: 14, jɔs lek aw wi go notis bak leta.

Chapta 5

Prɔfesi - Kiŋdɔm

Daniel Chapta 8

1. Wan Ram en wan I-got tinap fɔ am: Daniel bin si den tin ya insay in sekɔn vishɔn, we den tɔk bɔt na Vas 1-8, en we den sho na Vas 15-25.

Di 'ram . . . bin get tu ɔn: en di tu ɔn den bin ay, bɔt wan ay pas di ɔda wan, en di wan we ay bin kam las.' Di 'i-got bin kɔmɔt na di wɛst . . . en . . . bin get wan ɔn we pɔsin kin notis bitwin in yay den.' 'En we i strɔng, di big ɔn brok; en insted ɔf am, 4 fayn fayn ɔn den bin kam ɔp to di 4 briz den na evin.'

'Di ship we yu si, we get tu ɔn, na den na di kiŋ den na Midia en Pashya. En di rɔf got na di kiŋ na Gris, en di big ɔn we de bitwin in yay na di fɔs kiŋ. En fɔ di wan we brok, na di ples we 4 bin tinap, 4 kiŋdɔm den go kɔmɔt na di neshɔn, bɔt nɔto wit in pawa.'

Wi kin si se den wan ya ikwal to di sekɔn en tɔd animal en kiŋdɔm den we Daniel bin drim fɔs, insay Chapta 7. Insay dis chapta, di kiŋ den na di Midya en Pashia nɔ tinap fɔ tu kiŋdɔm, bɔt wan tu kiŋdɔm, we difrɛn frɔm fri en Roman Katolik intaprita den, en we gri wit ɔda skripchɔ den we den dɔn kɔl atenshɔn to. So dis min se di nɔmba 4 wayl animal we de na Chapta 7 en di leg en fut en fut finga den fɔ di imej we Nebukaneza bin drim insay Chapta 2, nɔ bin rili tinap fɔ di Grik, bɔt di Roman empaya.

Di tu ɔn den we di ship get de sho di pawa den we di pipul den na Midya en di pipul den na Pashia get. Fɔs, di pipul den na Midya bin de rul, en leta na di pipul den na Pashia.

Di 'wan notable horn' of di he-goat na bin di fɔs kiŋ na di Gris empire, we na bin Alegganda di Gret. I bin brok bay we Alegganda day insay 323 bifo Krays Di 'fo notabel ɔn den' we kam ɔp insay in ples de ripresent di divelɔpment den na in kiŋdɔm afta i day bitwin 4 pan in jeneral den. Di wan den we bin strɔng pas ɔl na Tɔlɔmi, we den gi Ijipt, en Selikɔs I, we Siria en ɔl di Ist kam fɔ bi in yon.

2. Di 'Smɔl ɔn' fɔ di I-got Identify: 'Fɔ wan pan den [frɔm wan pan di 4 ɔn den we de ɔp] wan smɔl ɔn kɔmɔt, we bin de waks pasmak, to di sawt, en to di ist, en to di land we get glori' (v.9). Di diskripshɔn bɔt am en in pwel pwel den kontinyu te to v.14, wit ɔda eksplen den na vas 23-27, we bigin dis we: 'En insay di las tɛm fɔ den kiŋdɔm, we di wan den we nɔ du wetin di lɔ se go ful-ɔp, wan kiŋ we get waya fes en ɔndastand dak sentens, go tinap. En in pawa go pawaful, bɔt nɔto bay in yon pawa, en i go pwel wɔndaful tin en i go ebul fɔ du wetin i want, en i go dɔnawe wit di pawaful wan den en di oli pipul den.'

Wit wan kɔnsent, di rɛfrɛns na Antick Epifans, di gret-gret-gret-gran pikin fɔ

Selikɔs I, kiŋ na Siria en di Is. I bin tray fɔ tek Ijipt en stil fa fawe na di Is to in rul, en Palestayn bak, wit speshal tray fɔ pwel Ju rilijɔn en mek pegan rilijɔn insay di las wan. Den tɔk bɔt aw i bin pwel di Oli Land en di say we oli, insay di fɔs siks chapta den na Fɔs Makabi en insay Josef, Wars of the Jews, Buk I, 1: 1-4.

Di tɛm frɔm we den dɔti di oli ples te den klin am fɔ bi 'tu tawzin en tri ɔndred mɔnin en ivintɛm' (vs.14, 26). Dis kin min 2,300 mɔnin en 2,300 ivintɛm, so 2,300 dez; ɔ i kin min wan total fɔ mɔnin plus ivintɛm, so 1,150 dez --

wan ivintem en monin we ikwal to wan de, lek aw i de na Jenesis 1. Di las wan na sontin we istri rekod den lek. Josef bin tok bot Antiok Epifanis se, 'I bin pwel di tempul bak, en i bin stop di tin we den bin de du oltem fo mek sakrifays we den bin de sakrifays fo day fo tri ia en siks mont' (Wos, 1, 1: 1), -- we kin bi wan 'raun nomba' fo 1,150 dez, o tri ia, tu mont, en ten dez bikos i pas tri ia. Don bak, akodin to Fos Makabi (chapta 1 en 4), i bin jos pas tri ia smol from di tem we den bil wan igen olta na di tempul na Jeruselem te Judas Makabios, we na bin Ju pipul den we lek in kontri en we bin de bifo pan di govmment, bin ebul fo go insay Jeruselem, klin di oli ples, en mek di Ju pipul den woship bak we di lo en oltem, we Antiok Epifanis bin de na di Is pan a plundering mission en usay i day jos afta we i yeri bot aw Judas Makabios bin de du bad bad tin den.

Wi fo no se di 'smol on' we de na di chapta bifo dis wan no go ebul fo bi di 'smol on' na dis chapta. Pan oda tin den, di fos wan bin kam op bitwin di ten on den fo di nomba 4 wayl animal, we tinap fo di Roman empaya, en di sekon wan komot from wan pan di 4 on den fo di sekon wayl animal na dis chapta, we tinap fo di Grik empaya en we ikwal to di tod animal we de na di chapta bifo dis wan. Di Roman Empaya bin get ten kindom den we bin de da tem de. Di Gris empaya bin sheb to 4. Na insay di las pat pan di istri fo di 4 pipul den we Antiok Epifanis kam na di say (8: 23) -- lek 175 bifo Krays -- 148 ia afta Alegzanda di Gret day insay 323 bifo Krays, en 137 ia bifo di las wan pat pan in kindom (Ijipt) di Roman den bin win am insay 30 bifo Krays, afta Siria insay 63 bifo Krays (100 ia afta Antioks day Epifanis).

NOTE: We i de tok bak bot Adam Klak, i mek dis koment pan Vas 14: 'Pan ol we i rili, na tu tawzin tri ondred ivintem en monin, bot stil a tink se di profet de fo ondestand ya, lek oda pat den pan dis profet, en i fo sho boku ia so. If wi dete den ia ya from di vishon we di i-got bin si, (Alegzanda in invayd Eshia,) dis na bin . . . Di ia 334 bifo Krays; en tu tawzin tri ondred ia from da tem de go rich to AD 1996, . . . Dis go mek wi kam nia di tem we wi tok bot [insay] chap. vii.25, usay si di not.' So i go tan lek se i kin biliv se di klin we den klin di oli ples get sontin fo du wit di los we di papaship los di pawa we i get fo som tem. Dis noto fo bi endosment, bot fo gi sampul fo oda intapriteshon den.

Chapta 6

Sevinti Wik Daniel Chapta 9

Insay di fos ia we Dayros we komot na Midya bin de rul di Kaldian den kontri (lek 538

BC), Daniel bin ondestand di buk den (i klia se Seken Kronikul 36: 21 en Jerimaya 25: 11-12; na Jeruselem bin fo don afta sevinti ia, en i no go te igen den go don. Dat bin bi wan magnificent obsession wit am en wan subjekt fo boku prea en beg, wit 'fastin en sak klos en ashis' (v.4). Fo ansa dis, den sen di enjel Gebrel fo kam tel am bot oda ekspiriens den we den bin don disayd fo in pipul den we no bin de insay di sevinti ia we den bin de as slev (vs.20-27). I tan lek se den tin ya go go te to Krays in tem, en den bin de tok bot den as 'sevinti wik' (den kin biliv se na sevinti wik ia, o 490 ia), we den sheb to tri tem we na sevin, 62, en wan -- o 49 ia. En na som tem we den no bin tok bot afta we den bin don kot 'di anoynted wan, di prins' (i klia se na Krays), insay di 'midul' insay di 70 wik (dat na di wik afta di 'sevin' en afta dat di 'tri en tu wiks'), di siti en tempul ('sanctuary') go pwel bak -- bay 'di pipul den fo di prins' (i klia se di Roman den we Tayros, we na prins, bin de lid we leta bi empara na Rom, we na in bin pwel Jeruselem en di tempul insay di ia 70 afta Krays).

FO DEKRI DEN bin de we get fo du wit di we aw di Ju pipul den we den bin don ker go bak en fo bil di tempul en Jeruselem bak: (1) Na Sayros di Gret rayt am, insay di ia 536 bifo Krays (Ezra 1: 2-4; Seken Kronikul 36: 22-23); (2) Na Dayros di Gret rayt am (Hystaspes), 519 bifo Krays (Ezra 6: 1-12); (3) Na Atazaksis Longimanos rayt am, insay di ia 458 o 457 bifo Krays (Ezra 7: 7,11-26); (4) Na Atazaksiz rayt am bak, 445 bifo Krays (Neimaya 1: 1; 2: 1-8).

If wi bigin insay AD 26, di ia we Krays baptayz, anoynt am wit di Oli Spirit, en introduks to Izrel as God in Pikin, Jon 1: 31-34 (we i bin ol 30 ia, Lyuk 3: 21- 23, we den bon am no bin don pas 4 bifo Krays akodin to wi Gregorian

kalenda), en kont bak 483 ia (sevin plus 62 wiks of ia), wi rich na 457 bifo Krays, di fcs lo we Atazaksiz (step pikin fo Kwin Esta, fo di Buk fo Esta) -- we i tan lek se i bin wok pas di wan den we bin de bifo. I rili sho bak se den bin nel Krays pan di kros afta lek 3 1/2 ia we i bin de wok fo inseh, o insay di midul pat pan di 70 wik we Daniel bin de rul we i go 'mek wan tranga agriment wit boku pipul den.' Bikos i day, i bi 'di pssin we de midul nyu agriment' (Di Ibru Pipul Den 9: 15 , en boku pipul den bin de prich to di Ju pipul den di oda 3 1/2 ia insay di 70 'wik,' jcs afta dat ofred to Jentayl den en bak to Ju pipul den -- 'to di Ju fcs, en bak to di Grik' (Leta Fo Rom 1: 16 DIS BI A RIMARKABLE FULFILMENT of wetin bin fo don bi prediktiv profesi ivin if den bin gi am insay di 2nd sentiwoed bifo Krays lek aw pipul den we fridom bin de tok, instead of di 6th sentiwoed bifo Krays lek aw di Buk fo Daniel inseh bin tok afta di trut

DI CHAPTA DE TRJBUL LAYT bak pan Chapta 2 en 7 we i kam pan di tem fo di tem we den bin mek di kinjom na evin insay di tem we di Roman kin den bin de, Bikos Krays we den bin nel pan di kros onda di Roman govno Pontios Paylet insay di ia 30 afta Krays en we bin get layf bak tri dez, bin go op na evin en den no bin de si am bay wan klawd, 40 dez afta we i get layf bak (luk Di Apssul Den Wok [Akt] 1: 1-11 I klia se na in 'kam wit di klawd den we de na evin . . . to di wan den we bin de trade trade,' en 'den bin gi am . . . rul, en glori, en kinjom, so dat ol di pipul den, neshon den, en langwej den fo sav am: [we] rul na rul we go de sote go, we no go pas [lek aw di kinjom den we bin de bifo di wol go don], en in kinjom we we no go pwel' (7: 13-14).

Chapta 7

Profesi - Wan Gret Wo Daniel Chapta 10-12

1. Chapta 10: 'Insay di tod ia we Sayros bin de rul na Pashia, [we bin fo don bi 534 bifo Krays] wan tin bin sho Daniel' we get fo du wit 'wan big wo' (vs1-2). En Chapta 10, 11, en 12 de okup wit am. I de sopot som pat pan Chapta 8 en 9, en i toch pan fring ditil den bot di Fcs Empaya, we de develop som tin den na Chapta 7. Den bin sen wan enjel to Daniel fo mek i 'ondastand wetin go apin to yu pipul den insay di las dez; bikos di vishon stil de fo boku dez' (10: 14). Insay di men tin, i tan lek se Chapta 10 en 11 de tok bot tin den we go mek di Grik empaya don we di Roman den bin pul Siria en afta dat Ijipt insay di ia 63 bifo Krays en 30 bifo Krays. Dat go bi 'boku dez' afta den don gi di vishon. En den kin tink se Chapta 12 na di eschatological, o i get fo du wit di las tin den we don apin na istri. I pssibil se di las pat na Chapta 11 get som tin den bak we de tok bot di tem we don pas.

2. Chapta 11: Insay dis chapta, wi get skech den bot di istri en fodom we di Medo-Pashian en Gris empaya den bin fodom we den sho Daniel -- bot we i tan lek se nobodi no go de na di tron igen, en di empaya na Pashian pas Midian . Den tel Daniel se, 'Luk, tri kin den go tinap na Pashya; en di nomba 4 wan go jentri pas den ol fa fawe, en we i strong bikos of in jentri, i go mek olman fet di kontri na Gris' (v.2).

DIS WE DEN BI TOK INSAY DI TOD IA WE SAIRDS, we na bin kin na Pashia, o 534 ia bifo Krays we i bin get 4 ia mo fo rul, den bin tek am insay wi orijinal autlayn fo 'Di Buk we Daniel rayt' se na in na di fcs wan pan di tri ia. Dat na bikos i as den bin tink se i go bi se Smerdis (we den kin kol bak Bardiya, en we den rayt am as dat na wan chot we den ataya to di autlayn we wi jcs tok bot) no go kont am as kin bikos of den tin ya we di Nyu Kolumbia Ensayklopedia bin tok bot:

'Smerdis , dc528 bifo Krays, Sayros di Gret in sekon pikin, we na bin kin na Pashia. Den kin kol am bak Bardiya. Na in broda Kambiz di Sekon bin kil am, en i bin kip di kil we den kil am sikrit. Patizithes, we na di Majian we bin de kia fo Kambiz in pales, bin pul Kambis (we bin de kampen na Ijipt), put in yon broda Gwamata bifo fo mek i tan lek Smedis en tel am se na in na kin. Afta we den bin rul fo sevin mont, den bin pul di lay lay Smedis (521 bifo Krays) en kil am. Darius, na mi tek Guamata in ples.'

Bot, if den kont di lay lay Smerdis (o Bardiya), lek di chot we wi tok bot op, den no go kont Sayros insay di tri kin den we no tinap yet na Pashia, en di list fo di tri, en afta dat wan nomba 4, . go bi lek dis: Cambyses II (530-522

BC yuz di de den we wi bin don tok bot op), Smerdis (522 BC), Darius Hystaspes (522-486 bifo Krays), en Xerxes I (486-465 bifo Krays).

As den bin se na di orijinal autlayn, Zaksis I na bin di wan we jentri pas olman en we get pawa pas olman pan di kin den na Pashia

-- i go mas bi se na di Ahasueros we de na di Buk we Esta rayt. I bin atak Gris bot den bin win am na Salamis (480 bifo Krays), we bin mek Pashia de don en Gris bin de na di asendans te leta Pashia fodom to di Gris kin, Alegzanda di Gret insay 330 bifo Krays fo di kin den na Pashia we bin de rul di tem we i bin de go don, si di chat we wi don tok bot.

VAS 3 EN 4 GET REFERENS TO ALEXANDER DI GREAT en in Gris kingdom. We i day insay 323 bifo Krays, in kingdom no bin get from in pikin den bot i bin sheb am bitwin in jeneral den we bin ebul fo du am -- di wan den we bin ebul fo du am na Selikos I Nikatos en Tolomi, we bin get Siria en ol di Is, en Ijpt wit Libya en Itiopia (luk v 34), we den kingdom den bin de rul te di Roman den tek den ova insay di ia 63 bifo Krays en 30 bifo Krays, en den kol den insay dis chapta 'kin na di not' en 'kin na di sawt,' rispektful wan.

VAS 5 TRU 20 gi wan ronin somari fo di rileschon bitwin di 'kin' na di not' en di 'kin na di sawt' te to di tem we Antiok Epifanis bin bi 'kin na di not'.

VAS 21 THROUGH 35 de tok bot di tem we Antiochus Epiphanes bin de, en in rileschon wit di 'kin na di sawt' en wit di Ju pipul den na Palestayn, onda 'kovanant' wit God -- di 'kovanant' we den tok bot na Vas 22 en 32 . we, akodin to Seken Makabi 4: 33-38, den bin kil am. 'Sship den we Kitim bin mek: insay Vas 30, masta sabi bukman den gri se na ship den we komot na Rom. At le tu transleschon den (Moffatt, en Goodspeed) get Roman o Rom. (Den bin yuz 'Kittim' fos fo di Ayland na Saypros, bot den kam fo yuz am to oda eria den we de kros di Meditarenian Si we de na di west pat.) En difren koment den de tok klia wan bot di patikyula istri we Rom bin du we mek Antiok Epifanis lef in ekspedishon agens Ijpt en go bak na Siria, bot i go blem Izrel we i de go bak na in kontri, i doti di oli ples en tek di wan den we de kontinyu fo de don ofrin, lek aw den tok am na Vas 30 en 31.

Vas 32 to 35 kin tok bot di tem we di Makabi den bin de. Som pipul den tink se Vas 35 na hint bak fo di Kristian dispens -- sontem fos to di tem we di Gris suprimi bin don as i pas to di Roman den, yet sekondari to di end fo istri. Bot i tan lek se fo biliv tin den we pipul den kin biliv o fo du bad, no mek sens.

VAS 36 THROUGH 39 den intaprit den difren we den -- som de yuz den fo Rom -- in kin (empara). Oda pipul den de si den jos as kontinyu en jeneral diskripshon fo Antiok Epifanis -- pan ol we i kin ikwal to wan soja lida we di empara sen. Vas 37 kin get tin den we de tok bot aw pipul den no bin de wship Tamuz o Adonis mo, we den se i bin rili lek uman den, en eni oda god we de na di eria. I go abop insted pan di ep we forina god go gi am (vs.38-39).

VES 40 TRO 45 den intaprit di sem we difren we, wit som tink se 'am' na Vas 40 de tok bot 'di kin' na di paregraf we de bifo. Illeksef dat korekt o no korekt, i kin stil aplay en sontem i kin apin, to di Roman empara o in sojaman komanda na Ijpt en Siria (inklud Palestayn), we di 'kin na di sawt' en di 'kin na di not' bin de agens densef. (noto stil Antiochus Epiphanes) da tem de di pawa we di las tu pipul den get bin de kam pas to Rom. Oda pipul den tink se i de tok bot, at ol simbolik wan bak if noto oltogeta, to di end of tem -- se 'im' na Vas 40 de tok bot di antichrist (di presumed major human agent of Setan in Reveleshon 20: 7-10), en dat simbolik wan di kin den na di 'not' en 'sawt' de sho se den de agens am. Bot dat de gi wok we no get wanwod wit di tin den we den sho te naw na di Buk we Daniel rayt. En i tan lek se di 'tem fo di end' na Vas 40 go mas tok bot di end fo di Gris empaya as di las tin den we i don lef bien de kam onda di rul we Rom de rul. Bot di we aw di Roman den bin de rul no bin fo min se trubul go don fo Daniel in pipul den.

Chapta 8

Di Təm Fə Di End Chapta 12

1. Vas 1-4: Di tin we wəs pas ɔl go kam yet -- di end fə di Ju stet, bət nɔto in pipul dən we go de bien Gɔd, pan ɔl we dən go day ɔ na enimi dən an, bikɔs i fə dɔn de wan layf we go get layf bak fə get blesin we go de sote go -- 'layf we go de sote go' fə di wan dən we de du wetin rayt, en 'fə mek pipul dən nɔ rɛspekt dən sote go' fə di wan dən we nɔ de du wetin rayt -- we di Nyu Testament tich se go bi na di end fə tɛm (Jɔn 5: 28-29; 6: 39,40,44,54; 11: 24; Fɔs Leta Fə Kɔrint 15: 20-24). Dis kin bi di 'tɛm fə di end' na Vas 4. If na so i bi, di tɛks kin de se nɔto ɔl wetin de insay dis chapta wi go ebul fə ɔndastand bifo da tɛm de. I go mɔs bi se dat na tru, mɔ as di de dən, we dən kin tɔk bət mɔ ɔ smɔl we nɔ izi fə ɔndastand. Bikɔs ivin Krays, we i bin de na dis wɔl, i nɔ bin no ustɛm di tɛm go dɔn (Matyu 24: 36), en i nɔ sho am frɔm da tɛm de.

2. Vas 1 Agen: Dis get fə du wit 'tɛm we trɔbul bin de, we nɔ eva bi frɔm we neshɔn bin de ivin te da sem tɛm de.' En na da we de Jizɔs bin tɔk bət aw dən bin pwel Jeruselem en di tɛm we di Ju pipul dən bin de rul (we bin apin insay di ia 70 afta Krays): 'Bikɔs da tɛm de, big big trɔbul go kam, we nɔ eva bi frɔm di tɛm we di wɔl bigin te naw, nɔ, . en i nɔ go eva de' (Matyu 24: 21). So i pɔsibul se Jizɔs en Daniel bin de tɔk bət di sem tin we bin apin. Jizɔs bin gi instrɔkshɔn fə in disaypul dən na Jeruselem en Judia fə rɔnawe, en akɔdin to Yuzibios in Ecclesiastical History, 'dɛn bin kɔmɔt na di siti en go de na wan patikyula tɔrj we de bien di Jɔdan, we dən kɔl Pɛla' (Buk III, Chapta 5). Maykel, 'di ay enjel' (Jud 9), we wi dɔn tɔk bət na Daniel 10: 13,21 se Gɔd de yuz am pan tin dən we nɔ izi fə du, na in di wan we de tich Daniel tɔk bət am as 'di big big prins we tinap fə yu pipul dən pikin dən, .' wit di ashurant se 'da tɛm de [we dən tɔk bət na dis chapta] Maykel go tinap' -- i klia se fə ɛp Gɔd in tru tru pipul dən. En sɔntɛm dən bin tek am fə ɛp di oli wan dən fə rɔnawe go na Pɛla we dən bin want fə pwel Jeruselem.

3. Vas 5-7: We Daniel aks se, 'Aw long dən wɔndaful tin ya go dɔn?' dən bin tɛl am se 'i go bi fə sɔm tɛm, tɛm, en af; en we dən dɔn fə brok di oli pipul dən pawa, ɔl dən tin ya go dɔn.' I nɔ go izi fə mek dən tɔk bət di sem tin we dən tɔk bət na 7: 23-28. Di tɛm ɛliment we dən tɔk bət kin dɔn min 3 1/2 ia, ɔ 1,260 dez, wit wan de we tinap fə wan ia; ɔ i kin jɔs bi wan simbolik rɛfrɛns to wan indefinite by nevertheless limited duration -- wan we nɔ de te te di tɛm dɔn. I kin tɔk bət di tɛm te to di wan we de na Reveleshɔn 11: 14, we 'Di kinɔdm na di wɔl dɔn bi wi Masta in kinɔdm, en in Krays in kinɔdm' -- we, in sef, i kin bi se na fə tɔk bət di win we Kristianiti ova peganizm na di Roman empire en in big big persecuting pawa brok in di 4th senchri AD

4. Vas 8-9: Bət, Daniel se: 'A yeri, bət a nɔ ɔndastand. En imbin tok, "Go yu way, Daniel; bikɔs dən kin lɔk di wɔd dən en sial dən te di tɛm we di end go kam,' Na dis na di end we dən tɔk bət na di vas dən we de bifo am wantɛm wantɛm, i tan lɛk se i de bifo di tɛm dɔn, ɔ na di wan we dən kin min na Vas 2-4, 5 . we i tan lɛk se na di end pan tɛm? Di pɔsin we rayt dən not ya kin shem fə tink se na di fɔs wan, bət i nɔ gri fə tɔk wetin i biliv.

5. Vas 10: Dən bin tɛl Daniel bak se: 'Bɔku pipul dən go klin dɛnsɛf, en mek dɛnsɛf wayt, en dən go klin; bət di wikɛd wan go du bad, en nɔbɔdi nɔ go ɔndastand; bət di wan dən we get sens go ɔndastand.' Sɔntɛm dis nɔ min fə ɔndastand ɔl di tin dən we Daniel bin no bət we nɔ izi fə ɔndastand, bikɔs in sef nɔ bin ɔndastand ɔl dən tin ya. Bət i fə rifer to ɔndastandin inof fə no se di las blesin na fə get bay we pɔsin fetful to Gɔd, en na dat nɔmɔ, ileksef i kɔst ileksef na layf na dis wɔl in sef. Bikɔs day nɔto di end, lɛk aw dən sho na Vas 2 en 3.

6. Vas 11-13: Dən tin ya get fə du wit tɛm dən bak, we dən dɔn ɛksplen difrɛn we dən, bikɔs nɔto inof infɔmeshɔn de fə mek ɛni intapriteshɔn we dən gi shɔ. En pan ɔl wetin dən bin tɔk, i tan lɛk se sɔntɛm dən nɔ bin de tink se Daniel go ɔndastand di minin. Dən tɛl am se, 'Bət go yu we te di end kam; bikɔs yu go rɛst, en yu go tinap na yu lɔt, we di de dən dɔn.' I go mɔs bi se in 'rɛst' go de bitwin in day en layf bak, da tɛm de i go tinap na wetin go bi in 'lɔt, na di end ɔf di de dən' -- i go mɔs bi se na di end ɔf tɛm na dis wɔl, we Krays go kam fə get layf bak di wan dən we dɔn day, lɛk aw di pat dən we wi bin dɔn tɔk bət ɔp we wi de tɔk bət Vas 1-4.

Bɔt di 'tɛm fɔ di ɛnd' na Vas 4 nɔ fɔ ikwal wit di tɛm we dɛn dɔn di tɛm dɛn we dɛn tɔk bɔt na Vas 11-12, lɛk aw i de dɔŋ ya: 'ɛn frɔm di tɛm we dɛn go pul di bɔn ɔfrin we dɛn kin bɔn ɔltɛm, ɛn di tin we dɛn kin du we de mek pipul dɛn nɔ get natin, go de fɔ wan tawzin tu ɔndrɛd ɛn naynti dez. Blɛsin fɔ di wan we de wet ɛn kam to di tawzin tri ɔndrɛd ɛn fayv ɛn tati dez.' If dɛn bin want fɔ kɔmpia dis wit di ɛnd fɔ tɛm na dis wɔl, wetin mek Jizɔs, we i bin de na di wɔl, nɔ bin no di tɛm we i go kam bak (Matyu 24: 36)?

Na di ɔda say, if dɛn bin mek am fɔ dat, wetin na bin di statin pɔynt -- dat na, fɔ pul di 'kɔntinyu bɔn ɔfrin' ɛn fɔ sɛt di 'abomination that maketh desolate'? (1) Yu tink se na di dɔti we Antioch Epifanis bin mek di tempul na Jeruselem insay di ia 168 bifo Krays? ɔ (2) na wetin bin apin we di Roman dɛn bin pwel Jeruselem ɛn di tempul (Matyu 24: 15-18), we i tan lɛk se di fɔs wan na bin ɛgzampul? ɔ (3) na bin 'di dɔti tin we de mek pɔsin nɔ get pɔsin' fɔ ɔndastand bɔt 'ɛnitin we dɛn put in ples fɔ, ɔ we dɛn dɔn sɛt fɔ agens, Gɔd in ɔdinans dɛn, in wɔship, &c.' lɛk aw Adam Klak ɛn sɔm ɔda pipul dɛn se ? Pantap dat, if na di las wan, us tin we go apin leta na di infɔmeshɔn we dɛn gi Daniel, ɛn aw wi fɔ no?

As, wi get tu tɛminal deti -- 1,290 dez ɛn 1,335 dez, difrɛns na 45 dez, ɔ wan ɛn af mɔnt. Yu tink se dɛn tin ya tinap fɔ di biginin ɛn di tɛm we di ɛnd go dɔn, ɔ ɔda tin? ɛn, yu tink se dɛn fɔ tek dɛn as rial de dɛn, ɔ ɔndastand dɛn as de we tinap fɔ wan ia lɛk aw Izikel 4: 6 ɛn sɔntɛm ɔda prɔfɛt instans dɛn? ɛni we aw i bi, dɛn nɔmba dɛn ya nɔ go ebul fɔ sho di ɛnd fɔ tɛm na di wɔl if dɛn bigin wit ɛni wan pan di ia 168 bifo Krays ɔ di ia 70. If wi tek wan de fɔ min wan ia, 1,290 ia ɛn 1,335 ia afta 168 bifo Krays, dat go mek wi jɔs rich insay di ia 1132 bifo Krays ɛn afta Krays 1177, rispɛktful wan. ɔ, if wi de fala AD 70, dat go stil jɔs briŋ wi dɔŋ to AD 1360 ɛn AD 1405, rispɛktful wan. Bɔt, if dɛn tinap fɔ di ɛnd fɔ tɛm na di wɔl, us tin we dɔn ɔlɛdi pas, if ɛni wan de, de sho di biginin pɔynt, so dat wi go no se di ɛnd dɔn nia fɔ kam, lɛk aw difrɛn pipul dɛn dɔn de tɔk fɔ lɔng lɔng tɛm ɛn bɔku pipul dɛn de tɔk we bɔku pipul dɛn we lɛk fɔ mek pipul dɛn fil bad insay wi yɔn tɛm de insist pan?

Yɛt, if di tɛminal de dɛn we wi dɔn tɔk bɔt nɔ riprɛsɛnt di ɛnd ɔf tɛm, wetin dɛn riprɛsɛnt, ɛn aw wi fɔ no? Dɔn bak, wetin na di 'abomination we de mek pipul dɛn nɔ get natin' we de sav as di biginin de? Adam Clarke tɔk bɔt dɛn tin ya: 'Adrian in tempul, we dɛn bil na di ples we Gɔd in tempul bin de na Jeruselem [lɛk AD 135], di chɔch fɔ Sent Sofia bin tɔn to

Mohammedan moskɛt [AD 1453], &c., &c., kin bi dɛn kɔl am bad bad tin dɛn we de mek pipul dɛn nɔ get natin.

Sɔntɛm Mohammedanism kin bi di abominɛshɔn; we sprang up in AD 612. If wi kɔnt wan tawzin tu ɔndrɛd ɛn naynti ia, ver.11, frɔm da tɛm de, i go briŋ wi dɔŋ to 1902, we wi kin presum frɔm dis kɔlkyulɛshɔn, se di rilijɔn fɔ di FɔL PɔFɛT go du am nɔ de win di wɔl igen, we di ia we wi de naw, we na 1825, na sevinti sevin ia nɔmɔ de fa frɔm am.' If Adam Klak bin ebul fɔ kam bak na di wɔl insay di tɛm we wi de naw, wetin i go get fɔ tɔk bɔt di 'sɔntɛm' we i bin dɔn du pas 160 ia bifo?

Dat na bin jɔs 'sɔntɛm,' bɔt, we dɛn nɔ bin put am as sɔntin we pɔsin fɔ no. Bɔt Straub, insay in Biblical

Analysis, pej 129-32, ɔl di tɛm dɛn dɔn wok aut prɛsishɔn, we nɔ get ɛni 'i pɔsibul,' 'sɔntɛm,' ɔ 'sɔntɛm,' ɛn i kam wit wan las de we na 'lɛk AD 2370.' So, wi de ad naw wan rivyu fɔ di tin dɛn we i tɔk, we de kɔl atɛnshɔn to di wikɛd tin dɛn ɛn di tin dɛn we nɔ gri wit wetin i tɔk. Chapt 9

Analysis of Straub's 'Analysis'

FɔS: (1) Fɔ ignore di fact se di 2300 'ivin ɛn mɔnin' we de na 8:13-14 kin min 1,150 dez ɛn i kin tɔk bɔt di tɛm we di oli ples bin pwel ɛn we dɛn bin dɔn stɔp fɔ di 'kɔntinyu fɔ bɔn ɔfrin' bitwin di kɔz we Antioch Epifanis bin mek ɛn di klin we dɛn klin am ɛn di fɔ mek ɔl di sakrifays dɛn we dɛn bin dɔn mek bak ɔnda di lidaship fɔ Judas Makabios, ɛn (2) semweso fɔ ignore di testimoni we Josef bin gi (War of the Jews, I, 1: 1) se Antiochus

Epiphanes 'spoil the temple, and put stop to the constant practice fə mek sakrifays fə day fə [onli] tri ia en siks mōnt,' we na di 1,150 dez aprōksimat, (3) i mek i min 2,300 dez fə sōm en evri de fə ripresent positiv wan ia -- na dat mek, 2,300 ia, bigin wit 170 BC en dōn wit AD 2130. (Dat na bin in fōs fulfilment; wan sēkōn, per Straub , bin bigin wit di pwel pwel we di Roman dēn bin pwel di tempul insay di ia 70 afta Krays, en i go dōn insay di ia 2370 afta Krays).

(Wi nō nid fə kap di de we wi bin dōn tōk bōt na 170 BC instead of 168 BC we dēn yuz na dēn not ya, bay di kronoloji we 1 Makabi dēn rayt. Bōt i tan lēk fə mek wi protēst se Straub nō tek di tru tin bōt di ristōrōshōn nō akseptabl to Gōd, fə we nō baybul sōpōt nō de we dēn cit ɔ we i tan lēk se i de, pan ɔl we i imply as mō insay di wan dēn we de kam biēn).

SEKŌN: I tōk bōt wan 'Justified' ɔ 'Cleansed' Sanctuary Which is The Christ,' we nō gri wit wetin i de du. Di rizin we mek i du am na: 'Di Ibru wōd we dēn translet 'klin' (tsadaq) insay di kōmōn veshōn dēn, min, fə tru, 'pōsin we dēn gri fə du wetin rayt,' ɔ 'we dēn rayt fə du wetin rayt.' Bōt stil, na di oli ples na di tempul na Jeruselem, nōto Krays, na in Daniel bin tōk bōt se i dōti en dēn stōp fə du in savis te dēn klin am (ɔ 'dēn gri fə mek i du wetin rayt' ɔ 'dēn rayt am,' fə yuz di wōd dēn we Straub tōk), 2,300 ivintēm en mōnin dēn leta, ɔ lēk AD 2130, bifo di Ju pipul dēn (en dat mek enibōdi, fə 'di Ju fōs,' di Roman dēn 1: 16.) kin wōship we i gri wit! Yet na so di kōnkluhōn de fala lōjik wan frōm Straub in shift frōm wetin di baybul rēkōd rili se, so dat i go ikwal di klin we di tempul klin wit di akseptens we di Ju pipul dēn gri wit Krays -- we na wetin i de du, se: (1) 'Na de nōto oli ples we dēn dōn gri fə we dēn bin dōn tōk bōt te dēn tek Krays as di tru en we Gōd gri wit,' en (2) se di '2300 ia go dōn we di Di Ju pipul dēn kin gri fə tek di oli ples we 'de rayt' ɔ we 'klin' we na di Krays.' Dat get fə min se sōntin nō rayt wit in ekseji.

TŌD: In 'Time Periods of Daniel 12' sef tan lēk se na arbitri, kōnfyus, en pan sōm we dēn i nō gri wit densesf. Straub go fōs kot, dōn wi kōment dēn go fala.

1. 'Fə fala di Ju pipul dēn we nō gri wit Krays (Rom 11: 8), wan tēm fə de we dēn go chenj we go TEMINET [emphasis added] na 'di tēm fə di end' fə di 1260 ia tēm (Dan.12:1 -3 Rom 11: 12, 15, 23, 25) .

Kōment: I tan lēk se Straub get di wōd 'di tēm fə di end' fə Daniel 12: 1-3 frōm v.4, en i go tan lēk frōm da tēks de fə aplay to di end of tēm na di wōl we di wan dēn we dōn day go get layf bak. Bōt i nō go te igen, i go klia se i nō de du am so. (Bifo dat, akōdin to in kōlkyulehōn dēn we wi fə notis wantēm wantēm dōnj ya, di 1,260 ia tēm we wi de tink bōt go dōn lēk 2130 afta Krays, we go mek i bigin fə bi lēk 870 afta Krays. Dat go min bak se di tēm we wi dōn tōk bōt ɔp na di Ju pipul dēn kōnvōshōn, we di biginin nō de de, de tērmin nō leta pas AD 2130.)

2. 'Di 'DESOLATION' (Dan.12:13-14) dēn kin kōl am bak 'di tēm fə trōbul' (Dan.12:1), na dat mek I TEMINET [emphasis added] na 'di tēm fə di end' fə di tēm (lēk AD 2130.)'

Kōment: Dis tōk klia wan di de we wi tōk bōt ɔp. Bōt di pat we i tōk bōt na 12: 13-14 (we i go mōs bi se na 12: 11-12, as nō Vas 14 nō de) fə di 'deslōshōn' we i tōk bōt, tōk bōt aw i fə tek as 'wan tawzin tu ɔndrēd en naynti dez.' ' ɔ, as Straub go kōlkul, 1290 ia, we go dōn lēk 2160 afta Krays, instead fə dōn lēk 30 ia bifo dat lēk 2160 afta Krays 2130 -- wan de we i nō tōk bōt klia wan. En bifo i dōn, i go get ɔda tēm we 'we go dōn lēk 2370 afta Krays,' ɔ lēk 110 ia so afta dat.

3. 'Bitwin di end fə di tēm we na 1260 ia (wan tēm, tēm, en af) (Dan.12: 7-10), en 'di tēm fə di end' fə di 2300 ia we wi de tink bōt, na wan fōs tēm fə kōnvēshōn fə di Ju pipul dēn (Dan. 12: 7-10), we dēn tōk bōt insay di langwej, 'Bōku pipul dēn go klin densesf, en mek densesf wayt, en dēn go klin' (luk Rom 11: 15-24). 'Afta i prezent dis kōnvēshōn muvment, Daniel ekstend di rial tēm to 1290 ia, 'te di tēm fə di end' fə dis tēm we dēn nō get pipul dēn (Dan.12: 9-11).'

Koment: Na ya den de ikwal di 1,260 ia we 12: 7-10 get wit di wan we de na 12: 1-3 na No. 1 we de op, we no get wan dawt se i korekt. Bot di oda pat pan wetin den tok de sho se i tan lek se den no gri wit wetin den de tok. I de put wan intaval 'bitwin di end fo di 1260 ia . . . (Dan.12:7-10), en 'di tem fo di end' fo di 2300 ia we wi de tink bot,' we se get 'fos tem we di Ju pipul den go chenj' (Dan.12: 1-3).

In oda wod, wetin den bin tok fos as 'wan tem we den kin chenj we kin don na 'taym we di 1260 ia tem don' (Dan.12: 1-3)' naw den se na 'bitwin' dat en wan tem we bin don afta dat we na 2300 ia. (We, per No.2 above, end 'about AD 2130'), en den kol am 'wan fos tem we di Ju pipul den bin chenj (Dan.12:1-3).'

Asso, na di neks pej, 132, den se di sem we se: 'Di 1260 ia we Daniel 12: 7 don don wit DI BEGINNING OF THE CONVERSION PERIOD OF THE JEWS (30-ia tem, di Ju pipul den konvenshon).' En dat de agens di tok klia wan se 'tem fo de we den go chenj we go don na 'di tem we di 1260 ia tem go don' (Dan.12: 1-3),' we den tok bot boku tem op, en we go don lek 2100 afta Krays, akodin to di kolkyuleshon den we wi bin don tok bot we Straub bin du.

Neks Straub se Daniel 'ekstend di aktual tem to 1290 ia, 'te di tem fo di end' fo dis desoleshon tem, o jps ekstenshon fo di wan we de na No.2 op. Bot wi kin tink se i min di las wan. Dis alegd ekstenshon fo 30 ia, wi tek am se na in rizin fo limit di 'priliminary' o 'beginning' tem fo di konvenshon fo di Ju pipul den to 30 ia.

Bot, if dat na bin rili ekstenshon fo di 1,260 ia to 1290 ia, wetin mek yu no tink se ilek wetin na di tem we den konvenshon na dat 'de don' na 'di tem we di end' fo di 1,260 ia tem fo 'Dan.12 :1-3' na in sef sef ekstend bay 30 ia instead fo muv en limited to da 30 ia ekstenshon de? Dat go at least mek di konfyushon en difrens we den don notis no de. I go bete bak fo gri wit wetin i tok lek dis: 'Afta Daniel don prizent dis konvenshon muvment, i ekstend di rial tem to 1290 ia.' 'Aktual tem' fo wetin, if noto fo di 'konvenshon muvment'?

4. 'We Daniel stil de tok bot aw di Ju pipul den go chenj, i mek di tem go te to 1335 ia, we don pas 45 ia 'di tem we di wol go don,' to wan tin we no get nem we get fo du wit di topik. Dis go don lek AD 2175 (Dan.12: 12-13).

'Di wan ol tem we di Ju pipul den bin chenj, na lek 75 ia so.'

Koment: I bear fo ripit se, if di tin den we wi don tok bot ol fo ad pan di total we na 75 ia nomo di Ju pipul den don chenj, Straub no gi eni adekwayt rizin fo am. Wetin mek yu no begin wit di 'X' nomba fo di ia bifo 'di tem fo di end' fo di 1,260 ia tem na Daniel 12: 1-3, en ekstend dat bay di 30 ia we i se, don di neks 45 ia we i set fodom, mek wan total 75 plus 'X' ia?

Agen, i no tan lek se i strenj se insay wan vishon (Chapta 10-12) en ivin insay wan chapta (12), wan tem fo de fo wan given abit en rizin we den profesi (di 3 1/2 ia we den intaprit bay Straub as i ripresent 1,260 profet ia) en afta dat, per Straub, i kin go tu tem wantem wantem, to 1,290 en to 1,335 ia rispektvoli? Yu tink se di fos tu pipul den bin mek mistek, o di Masta we bin de gi Daniel di infomeshon we den bin de tel am, bin chenj in maynd tu tem kwik kwik wan? O, yu tink se wan intapriteshon difren from Straub in mo lek?

FOT: 'Krays prezent sekon fulfilment fo di 'abomination of desolation we den tok tru Daniel di profet' (Mat.24:15), we bigin from we Taytos bin pul Jeruselem insay di ia 70 afta Krays, we bin don arawnd AD 2370.

'We di Ju pipul den bin tray fo mek den get bak den sanktua savis, i bin rili normal fo mek sekon fulfilment go fala as Providential defeat of their plan den fo du scontin. No oli ples no de we den bin don tok se den go gladi fo te den tek Krays as di tru en God gladi fo am.'

Koment: Akodin to wetin wi don tok bot, Krays bin kansel ol di tin den we den bin don tok bifo dat to Daniel en wit konfidens we Straub bin eksplen am so gud gud wan, bikos i bin ekstend di ples we no get pipul den fo oda 195 ia, o te to AD 2370. Akodin to Straub, di ples we no get pipul den de don wit di Di Ju pipul den aksept Krays as di 'aprov oli ples,' bot i no de don te lek AD 2370, we go bi so bi bot di tem we den go gri fo tek den.

Wetin wi fɔ mek wit ɔl den prɔfɛt rivishɔn ya, if na dat den rili bi? Wit ɔl di prɔblem den we Straub in fayn fayn intapriteshɔn de mek, i tan lek se i jos rid bɔku tin insay di Baybul teks we nɔto Gɔd bin want, ɛn i nɔ get op fɔ kɔntrayd inɛf apat frɔm dat. Bɔt dis kayn tin nɔto tin we nɔ kɔmɔn we i de trit man den we nɔ get inspekshɔn wit prɔfɛsi we nɔ apin. Fɔ tru, i fayn fɔ wi fɔ tek tɛm wit dogmatism wisef, ɛn tek tɛm wit di ayli strɔkchɔ skim dem we ɔda pipul den de du, pan den kayn eria den de.

Finally, i kin bi se wi go get fɔ wet wit Daniel te di tɛm we di ɔl timat ɛnd de bifo wi go ɔndastand prɛsishɔn ɛn kɔmplit di impɔtants fɔ ɔl wetin den rayt insay in narativ. Bɔt wi kin ɔndastand inof fɔ no se fɔ mek den tek wi frɔm Gɔd wi fɔ bi loyal to am ɛn wi fɔ redi fɔ day if nid de pas fɔ kɔmprɔmis wi loyalty. Fɔ dis layf nɔ de dɔn am ɔl, bɔt i get fɔ get layf bak ɔ 'fɔ go de sote go' ɔ 'fɔ shem ɛn fɔ mek wi nɔ tek tɛm sote go' (12: 2), dipen pan di we aw wi de ansa Gɔd.